

Laura Kemppainen, Antero Olakivi, Anne Kouvonen, Nuriar Safarov & Sirpa Wrede

Yli 50-vuotiaat venäjänkieliset Suomessa: Terveys, osallistuminen, palvelut ja digiteknologioiden käyttö

Havaintoja CHARM-kyselystä

Ikääntymisen ja hoivan tutkimuksen huippuyksikkö

DigiIN – Palvelukulttuuria uudistamalla kaikki mukaan digitaaliseen yhteiskuntaan

Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 138

Publications of the Faculty of Social Sciences 138

ISSN 2343-273X (painettu)

ISSN 2343-2748 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-951-51-3431-8 (nid)

ISBN 978-951-51-3432-5 (pdf)

Helsinki 2020

Sisällys

Esipuhe	i
Tiivistelmä.....	iii
Summary.....	v
Резюме.....	vii
Menetelmät.....	1
Tutkimuksen suunnittelu ja pilotointi	1
Otos ja tiedonkeruu.....	1
Katoanalyysi ja painokertoimet.....	2
Sosiodemografiset tekijät.....	2
Sukupuoli, ikä ja Suomessa asumisaika	2
Asuinpaikka.....	3
Maahanmuuton syyt	3
Kansalaisuus	4
Koulutus.....	4
Suomen kielen taito.....	5
Pääasiallinen toimi ja työssäkäynti.....	5
Siviilisääty ja kotitalous.....	6
Elinolot ja asuminen	7
Asuminen ja toimeentulo	7
Kotitalous.....	7
Muuttoaikeet.....	8
Tyytyväisyys elämään	9
Terveys ja toimintakyky	10
Elintavat.....	11
Alkoholi ja tupakka	11
Liikunta ja kasvisten syönti	11
Terveys- ja sosiaalipalveluiden käyttö.....	12
Terveyspalveluiden käyttö Suomessa	12
Terveyspalveluiden käyttö ulkomailla	13
Terveystiedon etsiminen	14
Sosiaalipalvelut ja -etuudet	15
Tulkkipalvelut	15
Sosiaaliset suhteet.....	16
Ystävät ja sukulaiset	16

Avun antaminen ja saaminen	17
Sosiaalinen ja poliittinen osallistuminen	18
Median seuraaminen.....	19
Vapaa-ajan toiminta	20
Vierailut synnyinmaahan	20
Syrjinnän kokemukset	21
Identiteetti ja kuuluminen.....	22
Yhteenkuuluvuus eri ryhmien kanssa.....	22
Arvot ja perinteet	23
Asenteet vanhusten hoidon vastuun jakautumisesta	24
Digilaitteiden ja internetin käyttö	25
Digilaitteet	25
Internetin käyttö.....	26
Internetin käyttötavat	26
Internetin käyttöä vähentävät tekijät	27

Taulukot

Taulukko 1. Asuinaika Suomessa ja Suomeen muuttoikä	2
Taulukko 2. Korkein koulutus Suomessa ja synnyinmaassa, 50–64-vuotiaat	4
Taulukko 3. Korkein koulutus synnyinmaassa ja Suomessa, yli 64-vuotiaat	4
Taulukko 4. Pääasiallinen toimi	6
Taulukko 5. Asuminen ja toimeentulo.....	7
Taulukko 6. "Oletteko viime aikoina harkinnut muuttamista pois nykyisestä asunnostanne?"	8
Taulukko 7. Tyytyväisyys elämän eri osa-alueisiin	9
Taulukko 8. Sairaudet, masennusoireet ja toimintakyky	11
Taulukko 9. Alkoholin käyttö ja tupakointi.....	11
Taulukko 10. Liikunta ja kasvien syönni	12
Taulukko 11. Terveyspalveluiden käyttö viimeksi kuluneen vuoden aikana.....	12
Taulukko 12. Lääkäri- ja lääkekulut Suomessa ja ulkomailla	14
Taulukko 13. Terveystiedon tietolähteet	14
Taulukko 14. Sosiaalipalveluiden ja -etuuksien saanti viimeisen 12 kuukauden aikana	15
Taulukko 15. Kuka toimi tulkkina viimeksi asioidessa	16
Taulukko 16. Ystävät, sukulaiset ja sosiaaliset suhteet	16
Taulukko 17. Avun antaminen ja saaminen	18
Taulukko 18. Järjestötoiminta ja äänestämisen.....	19
Taulukko 19. Digilaitteiden käyttö.....	26
Taulukko 20. Internetin käyttötavat.....	27
Taulukko 21. Internetin käyttöä vähentävät tekijät	27

Kuviot:

Kuvio 1. Suomessa asumisaika	3
Kuvio 2. Tärkein syy muuttaa Suomeen	3
Kuvio 3. Suomen tai ruotsin kielen taito itsearvioituna	5
Kuvio 4. Ammattiluokitus (Tilastokeskuksen luokittelun mukaan)	6
Kuvio 5. Kotitalouden rakenne	8
Kuvio 6. "Minne haluaisitte muuttaa?"	9
Kuvio 7. Koettu terveys.....	10
Kuvio 8. Palvelujen riittämättömyys.....	13
Kuvio 9. Ulkomailla lääkarissä käynnin syyt	13
Kuvio 10. Tulkkipalveluiden käyttö.....	15
Kuvio 11. Yksinäisyyden kokemukset kuluneen viikon aikana	17
Kuvio 12. Päivittäinen uutisten seuraaminen eri kielisen median kautta	19
Kuvio 13. Vapaa-ajan toiminta	20
Kuvio 14. Vierailut synnyinmaahan viimeksi kuluneen vuoden aikana.....	21
Kuvio 15. Syrjinnän kokemukset.....	22
Kuvio 16. Yhteenkuuluvuuden tunne eri ryhmien kanssa	23
Kuvio 17. Suomalaisten arvojen ja perinteiden läheiseksi kokeminen	23
Kuvio 18. Synnyinmaan arvojen ja perinteiden läheiseksi kokeminen	24
Kuvio 19. Kaipaus synnyinmaahan	24
Kuvio 20. Vastuu vanhusten hoidosta	25
Kuvio 21. Internetin käyttö.....	26

Esipuhe

Suomessa asuville 50 vuotta täyttäneille venäjänkielisille suunnattu CHARM-tutkimus (engl. Care, Health and Ageing of Russian-speaking Minority in Finland) avaa uusia uria. Se on Suomessa ainutlaatuinen, ikääntymisen ja hoivan tutkimuksen lähtökohdista toteutettu siirtolaistaustaisia ihmisiä koskeva edustavalle otokselle perustuva kyselytutkimus. Tutkimuksen toteutti Suomen Akatemian rahoittaman Ikääntymisen ja hoivan tutkimuksen huippuyksikön (CoE AgeCare) Helsingin yliopistossa toimiva tutkimusryhmä, joka aloitti toimintansa vuoden 2018 alussa.¹ Kyselytutkimus toteutettiin touko-kesäkuussa 2019. Lajissaan ensimmäisen tutkimuksen kohteeksi valikoituivat nimenomaan venäjänkieliset, koska he ovat suurin yksittäinen siirtolaistaustainen kieliryhmä Suomessa. Tutkimus sai jo suunnitteluvaiheessa suurta positiivista vastakaikua Suomen venäjänkielisten keskuudessa, ja vastausprosentti muodostui hyväksi. Suuri enemmistö tutkimukseen osallistuneista myös antoi suostumuksensa siihen, että heidän kyselyvastauksensa voidaan yhdistää kansallisiin rekisteritietoihin. CHARM-tutkimuksen aineisto tulee lähivuosina olemaan CoE AgeCaren Helsingin ryhmän vilkkaan tutkimustoiminnan keskeinen aineisto. Sitä tullaan käyttämään myös tutkimusryhmän muissa tutkimushankkeissa, joista keskeinen on CoE AgeCaren 'sisarhanke' Palvelukulttuuria uudistamalla kaikki mukaan digitaaliseen yhteiskuntaan (Digiln), joka käynnistyi syksyllä 2019. Digiln-hankkeen rahoittaa Suomen Akatemian yhteydessä toimiva Strateginen tutkimusneuvosto. Helsingin yliopisto toteuttaa hankkeen monikulttuurisuustyöpakettin.

Me tutkimuksen toteuttajat olemme erityisen kiitollisia kaikille tutkimukseen osallistuneille, jotka ovat luottaneet meihin tutkijoihin ja antaneet panoksensa tutkimuksen edistämiseksi. CHARM-aineisto tulee hyödyttämään paitsi jo käynnissä olevia hankkeita ja niiden osatutkimuksia, myös tulevia tutkijasukupolvia. Aineisto muodostaa arvokkaan lähtökohdan paitsi muita kieliryhmiä koskeville alan tutkimuksille, myös tuleville venäjänkielisiä koskeville tutkimuksille. Myös laajemmin ikääntymistä Suomeen muualta muuttaneiden näkökulmasta tarkasteleville tutkimuksille CHARM-kyselyaineisto on mitä todennäköisimmin merkittävä virstanpylväs.

¹ Huippuyksiköt ovat Suomen Akatemian nimittämiä ja oman tieteenalansa kansainvälisessä kärjessä. Laajat tutkimuskokonaisuudet uudistavat tutkimusta, kehittävät luovia tutkimusympäristöjä ja kouluttavat suomalaiseseen tutkimus- ja elinkeinoelämään uusia lahjakkaita tutkijoita. Huippuyksikkö on tutkimus- ja tutkijankoulutusympäristö, jolla on selkeät tutkimukselliset päämäärät ja yhteinen johto. Yksiköitä rahoitetaan kahdeksan vuoden ajan, mikä antaa mahdollisuudet pitkäjänteiseen tutkimukseen ja myös riskinottoon. Huippuyksiköitä rahoittavat Suomen Akatemia, yliopistot, tutkimuslaitokset ja yritykset. Lisäksi yksiköt saavat rahoitusta useista muista lähteistä. Ikääntymisen ja hoivan tutkimuksen huippuyksikkö (CoE AgeCare) tekee aiheestaan yhteiskuntatieteellistä tutkimusta kolmessa yliopistossa toimivien neljän tutkimusryhmän toteuttamana. Vuosina 2018–2025 toimivassa huippuyksikössä on tällä hetkellä noin 40 tutkijaa. Yksikössä toimii kaikissa uravaiheissa olevia tutkijoita, joiden aloja ovat mm. sosiaalipolitiikka, sosiologia, terveystutkimus, sosiaaligerontologia ja sosiaalityö. Huippuyksikön nettisivut löytyvät osoitteesta <https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/yfi/en/research/projects/agecare/ikaantymisen-ja-hoivan-tutkimuksen-huippuyksikko-coe-agecare-2018-2025>.

Tutkimusta toteuttaessamme olemme saaneet monenlaista apua. Kiitämme seuraavia tutkijoita kyselylomakkeen kommentoinnista: Leena Forma, Eveliina Heino, Inga Jasinskaja-Lahti, Hanna Konttinen, Hannamaria Kuusio, Tea Lallukka, Shadia Rask, Ossi Rahkonen, Natalia Skogberg, Sakari Taipale ja Kimmo Vehkalahti. Myös CoE AgeCaren tutkijat Lina van Aerschot, Anastasia Asikainen, Ulla Buchert ja Outi Jolanki kommentoivat lomaketta. Inga Jasinskaja-Lahtea kiitämme myös lomakkeen venäjänkielisen käännöksen kommentoinnista. Irina Mokitcheva ja Margarita Rantamaa auttoivat fokusryhmien käytännön järjestelyissä. KS-konsultointi toteutti aineistonkeruun joustavasti ja ammattitaitoisesti. Erityisesti kiitämme yhteyshenkilöämme Ville Sinkkoa. Aineistonkeruun jälkeen Teemu Kemppainen auttoi vastauskadon analyysissä ja painojen muodostamisessa. Lämmin kiitos teille kaikille!

CHARM-tutkimusryhmän puolesta

Sirpa Wrede

professori, Helsingin yliopisto

CoE AgeCare varajohtaja,

CoE AgeCare Helsingin tutkimusryhmän johtaja

Anne Kouvonen

professori, Helsingin yliopisto

DigiIn-hankkeen tutkimusryhmän johtaja,

CoE AgeCare Helsingin tutkimusryhmän varajohtaja

Tiivistelmä

CHARM-tutkimuksen (engl. Care, Health and Ageing of Russian-speaking Minority in Finland) kohderyhmä on Suomessa asuvat 50 vuotta täyttäneet venäjänkieliset. Tutkimus keskittyy erityisesti terveyttä ja hyvinvointia, julkisiin palveluihin liittyviä kokemuksia, digiosallisuutta sekä hoivan antamista ja saamista koskeviin kysymyksiin. Tiedonkeruu toteutettiin postikyselynä keväällä 2019. Kolmentuhannen henkilön satunnaisotos ositettiin sukupuolen mukaan ja poimittiin väestörekisteristä. Tavoitelluista henkilöistä 36 prosenttia vastasi kyselyyn. Raportissa kyselytutkimuksen vastaukset on painotettu vastaamaan perusjoukkoa eli yli 50-vuotiaita Suomessa asuvia, jotka ovat ilmoittaneet äidinkielekseen venäjän. Vastauskadon mallintamiseen käytettiin vuoden 2017 verotustietoja, jotka sisälsivät tiedot ansio- ja pääomatuloista, työttömyyskorvauksista, kansan- ja takuueläkkeistä sekä opintorahoista.

Kohderyhmän keski-ikä vuonna 2019 oli 62 vuotta. Keskimääräinen ikä Suomeen muuttaessa oli 44 vuotta ja keskimääräinen asuinaika Suomessa 18 vuotta. 38 prosenttia kohderyhmästä asui Uudellamaalla ja 40 prosenttia muualla Etelä-Suomessa. Suurin osa oli muuttanut Suomeen paluumuuttajana tai avioliiton kautta. Yli puolella oli Suomen kansalaisuus ja heistä kolme neljäsosaa oli kaksoiskansalaisia.

Etenkin työikäiset (50–64-vuotiaat) naiset arvioivat suomen tai ruotsin kielen taitonsa hyväksi. Yli 64-vuotiailla ja miehillä itsearvioitu kielitaito oli heikompi. Työvuosia ennen Suomeen muuttoa oli kertynyt sekä miehille että naisille keskimäärin yli kaksikymmentä vuotta ja työvuosia Suomessa noin kymmenen. Työikäisten joukossa työttömiä oli noin 22 prosenttia. Naisista 64 prosenttia ja miehistä 84 prosenttia oli naimisissa. Naisista 45 prosentilla puolison synnyinmaa oli Suomi, miehistä neljällä prosentilla. Yli 64-vuotiaista naisista yli puolet asui yksin, miehistä noin 20 prosenttia.

Lähes puolet työikäisistä ja vajaa kolmannes yli 64-vuotiaista venäjänkielisistä arvioi oman terveytensä hyväksi. Kuitenkin noin 13 prosentilla työikäisistä ja lähes 20 prosentilla yli 64-vuotiaista oli jokin jokapäiväisiä toimintoja rajoittava pitkäaikaissairaus. Etenkin naiset raportoivat masennusoireita: neljännes työikäisistä ja 30 prosenttia yli 64-vuotiaista naisista sai masennusoirekyselyssä (CES-D) klinisen masennuksen raja-arvon (yhdeksän pistettä) ylittävän tuloksen. Miehillä vastaavat luvut olivat 13 prosenttia ja 19 prosenttia. AUDIT-kyselyn mukaan vajaa 20 prosenttia miehistä ja noin 30 prosenttia naisista ei käyttänyt alkoholia lainkaan. 12 prosenttia työikäisistä ja 11 prosenttia yli 64-vuotiaista miehistä joi vähintään kuusi alkoholiannosta kerralla ainakin kerran kuukaudessa. Naisissa vastaava prosenttiosuus oli alle kaksi prosenttia. Työikäisistä miehistä neljännes ja naisista 13 prosenttia tupakoi säännöllisesti. Yli 64-vuotiaissa tupakoivia oli 15 prosenttia miehistä ja kuusi prosenttia naisista. Miehet liikkuvat naisia vähemmän ja söivät vähemmän vihanneksia, hedelmiä ja marjoja.

Naiset käyttivät miehiä enemmän terveyspalveluita. He myös raportoivat eniten puutteita terveyspalveluiden saannissa. Viimeksi kuluneen vuoden aikana 28 prosenttia yli 50-vuotiaista

venäjänkielisistä oli käynyt lääkärissä ulkomailla, naiset miehiä tavallisemmin. Tärkeimmiksi syiksi ulkomailla lääkärissä käymiseen nousivat halvempi hinta, lyhyempi jonotusaika, kieliongelmat ja järjestelmän tuntemus.

Yli 65 prosenttia vastaajista kertoi kotitaloutensa toimeentulon olevan hankalaa. Toimeentulovaikkeudet korostuivat yli 64-vuotiaiden joukossa. Heistä yli puolet oli saanut toimeentulotukea ja noin 70 prosenttia asumistukea. Jopa 43 prosenttia yli 64-vuotiaista miehistä oli turvautunut ruoka-apuun viimeksi kuluneen vuoden aikana.

Yli 50-vuotiaat venäjänkieliset olivat yleisesti hyvin tyytyväisiä ihmissuhteisiinsa. Sosiaalisen eristyneisyyden mittarin mukaan kuitenkin noin 30 prosenttia oli sosiaalisesti eristyneitä eli heillä oli vähemmän kuin kaksi läheisestä ihmistä. Yli 70 prosentilla ei ollut yhtään läheistä suomalaissyntyistä ystävää. Naisista lähes puolet oli kokenut yksinäisyyttä kuluneen viikon aikana vähintään joskus ja noin 10 prosenttia suurimman osan ajasta tai lähes koko ajan. Miehistä yksinäisyyttä oli kuluneen viikon aikana kokenut joskus noin kolmannes ja suurimman osan ajasta tai koko ajan noin neljä prosenttia. Kaikista vastaajista noin puolet ilmoitti kaipaavansa synnyinmaahansa, mutta kysyttäessä tämänhetkisiä muuttoaikeista hyvin harva (alle kaksi prosenttia) ilmoitti aikovansa tai haluavansa muuttaa takaisin synnyinmaahansa. Alle viisi prosenttia kohderyhmästä oli kokenut syrjintää tai epäasiallista kohtelua Suomessa usein tai melko usein, lähes puolet joskus. Yleisimmin syyksi nähtiin heikompi suomen kielitaito tai kuuluva aksentti tai vastaajan status maahan ulkomailta muuttaneena ihmisenä.

Kyselyssä kartoitettiin myös kuuluvuuden tunnetta eri ryhmiin. Vahvimmin yhteenkuuluvuutta koettiin venäläisten kanssa: yli puolet ilmoitti kokevansa vahvasti yhteenkuuluvuutta. 88 prosenttia koki ainakin jonkin verran yhteenkuuluvuutta ryhmän ”suomalaiset” kanssa. Vähemmän yhteenkuuluvuuden tunnetta osoitettiin muita maahanmuuttajia kohtaan: noin puolet yli 50-vuotiaista venäjänkielisistä koki yhteenkuuluvuutta muiden Suomeen ulkomailta muuttaneiden kanssa. Yli 80 prosenttia venäjänkielisistä koki suomalaisen kulttuurin ja perinteet itselleen läheisiksi, naiset tavallisemmin kuin miehet. Noin 90 prosenttia koki synnyinmaansa kulttuurin ja perinteet itselleen läheisiksi. Vanhemmat ikäryhmät kokivat näin keskimääräistä tavallisemmin. Noin 80 prosenttia yli 50-vuotiaista venäjänkielistä oli käynyt synnyinmaassaan ainakin kerran kuluneen vuoden aikana. Työikäiset olivat matkustaneet synnyinmaahansa muita useammin.

Yli 90 prosentilla työikäisistä ja noin 70 prosentilla yli 64-vuotiaista oli käytössään älypuhelin. Vain neljällä prosentilla ei ollut käytössään tietokonetta, älypuhelinta tai tablettia. Heistä suurin osa oli yli 64-vuotiaita. Pankkitunnukset, joilla voi tunnistautua internetissä, oli käytössään noin 86 prosentilla työikäisistä ja 65 prosentilla yli 64-vuotiaista. Työikäisistä yli 90 prosenttia käytti internetiä päivittäin. Yli 64-vuotiaista yli 16 prosenttia ei käyttänyt internetiä ollenkaan. Vanhempi ikäluokka raportoi enemmän myös käyttöä hankaloittavia tekijöitä, kuten huolta internetin turvallisuudesta tai oman toimintakyvyn ongelmia.

Summary

The Care, Health and Ageing of Russian-speaking Minority in Finland (CHARM) study focuses on Russian-speaking people who are 50 years of age or older and permanently reside in Finland. The study examines issues related to health and well-being, public service experiences, digital inclusion, and access to different types of care. The data were collected during the spring 2019. A random sample of 3000 people was drawn from the Population Register. The sample was stratified by gender. Of the invited people, 36% responded to the survey. In the report, the survey answers are weighted to adjust the non-response bias. The Finnish Tax Administration register data from 2017 were used to model the non-response rate and to compute the weights; these data included information on earnings and capital income, unemployment benefits, earnings-related and national pensions, and student benefits.

The average age of the survey respondents was 62 years. The average age at the time of moving to Finland was 44 years and the average length of stay in Finland was 18 years. Of the target group, 38% lived in Uusimaa and 40% elsewhere in Southern Finland. Most of them had moved to Finland as returning migrants of Finnish descent (e.g. Ingrian Finns) or through marriage. Over half had a Finnish citizenship, and two thirds of these were dual citizens. Especially working-age women (aged 50–64) rated their proficiency of Finnish or Swedish as good. Men and older people rated their local language skills as poorer. The average number of working years before moving to Finland was more than 20 years, and about ten years in Finland, for both men and women. Of the working-age population, 22% were unemployed. 64% of women and 84% of men were married. About 45% of women and about 4% of men were married to a Finnish partner. More than half of women over 64 years old lived alone compared to about 20% of men.

Nearly half of the working-age and just under one-third of over 64-year-old Russian-speakers rated their health as good. However, about 13% of the working age population and nearly 20% of the over 64-year-olds had some form of long-term illness limiting their daily activities. Women, in particular, reported symptoms of depression: a quarter of working-age women and 30% of women over the age of 64 scored above the clinical depression threshold (nine points) on the CES-D depression scale. The corresponding figures for men were 13% and 19%. According to the AUDIT survey, less than 20% of men and about 30% of women did not drink alcohol at all. 12% of working-age men and 11% of men over 64 drank at least six doses of alcohol at least once a month. In women, the corresponding percentage was less than 2%. A quarter of working-age men and 13% of women smoked regularly. 15% of men and 6% of women over the age of 64 smoked regularly. Men exercised less and ate fewer vegetables, fruits and berries than women did.

Women used health services more than men did. They also reported more unmet needs in regards to health services. Over the past year, 28% of Russian-speakers over the age of 50 had had a medical appointment abroad. Women used services abroad more often than men did. The main reasons for going to see a physician

abroad were cheaper prices, shorter waiting times, language problems (in Finland) and familiarity with the system.

Over 65% of respondents reported that they struggled to make their ends meet. Difficulties of making the ends meet were higher among those over 64 years of age. More than half of them had received social assistance (income support) and about 70% had received housing assistance. As many as 43% of men over 64 years had relied on food aid in the past year.

The over 50 year old Russian-speakers were generally satisfied with their personal relationships. However, about 30% were socially isolated, meaning that they had fewer than two people who they considered close. More than 70% had no close friends of Finnish origin. Almost half of the women had experienced loneliness at least occasionally during the past week, and about 10% most of the time or almost all the time. During the past week, about one-third of men had experienced loneliness, and about four percent most of the time or all the time. About half of all respondents answered that they missed their country of origin, but very few (less than 2%) had plans to move or would like to move back to their country of origin. Less than 5% of the target group had experienced situations that they considered as discriminatory often or quite often. Almost half reported to have sometimes experienced such situations. The most common reason was seen to be their weaker Finnish language, their accent, or their status as a migrant.

In the survey, the feelings of belonging towards different groups were asked. Feeling of togetherness was felt strongest with Russians: more than half said they had a strong sense of belonging to this group. Approximately 88% felt at least some degree of belonging to the "Finns" group. A lesser sense of belonging was felt towards other migrants: about half of the Russian-speakers over the age of 50 felt togetherness with other than Russian origin migrants in Finland. More than 80% of Russian-speakers felt that the Finnish culture and traditions were close to them, women more often than men did. About 90% felt close with the culture and traditions of their country of origin. The older age groups felt so more often than the younger age groups. About 80% of Russian-speakers over the age of 50 had visited their country of origin at least once during the past year. People of working-age had travelled to their country of origin more often than the older ones.

Over 90% of the working age population and about 70% of the over 64-year-olds had a smartphone. Only four percent did not own a computer, smartphone or tablet. The vast majority of those who did not own any digital device were over 64-years-old. About 86% of people of working-age and 65% of those over 64 had electronic banking identification or mobile identification, which can be used to identify oneself in various online services, including Finnish public services. Over 90% of the working age population used the Internet daily. 16% of people over 64 did not use the Internet at all. Older participants also reported more issues hindering their Internet use, such as safety concerns or problems with their functional ability.

Резюме

Исследование Старение, Здоровье и Уход с Точки Зрения Русскоязычных Людей, Проживающих в Финляндии (Care, Health and Ageing of Russian-speaking Minority – CHARM) направлено на изучение русскоязычных жителей Финляндии старше 50 лет. Основные вопросы исследования связаны со здоровьем и благополучием, опытом взаимодействия с государственными службами, использованием онлайн сервисов, а также доступностью различных форм социального ухода и социальной помощи. Опрос был проведен весной 2019 года на основе случайной выборки размером в 3000 человек, составленной из данных реестра населения. Выборка была стратифицирована по полу. Из тех, кто получил приглашение принять участие в исследовании, 36% приняли его и ответили на вопросы анкеты. При анализе ответы по заполненным анкетам были скорректированы для предотвращения искажений пропорций данных, возникающих в результате того, что не все попавшие в выборку приняли участие в опросе. Для анализа различий между респондентами ответившими и не ответившими на анкету, использовались данные регистра налоговой службы Финляндии за 2017 год. Эти данные включали информацию о зарплатах, доходах от капитала, пособиях по безработице, пенсиях.

Средний возраст респондентов составил 62 года. При этом средний возраст на момент переезда в Финляндию – 44 года, средняя продолжительность проживания в Финляндии – 18 лет. Из всех, кто принял участие в опросе, 38% проживали в Уусимаа и 40% в других районах Южной Финляндии. Большинство респондентов переехали в Финляндию в качестве репатриантов – мигрантов финского происхождения (ингерманландских финнов) или в связи с браком. Более половины респондентов имели финское гражданство, две трети из которых были одновременно гражданами еще одной страны (обычно России).

Женщины трудоспособного возраста (50–64 года) чаще оценивали свои знания финского или шведского языка как хорошие. Мужчины в целом, а также женщины пенсионного возраста оценивали свои языковые навыки хуже. Трудовой стаж до переезда в Финляндию в среднем составлял более двадцати лет и около десяти после переезда, как для мужчин, так и для женщин. Среди респондентов трудоспособного возраста 22% были безработными. 64% женщин и 84% мужчин, принявших участие в исследовании, состояли в браке. Около 45% женщин и 4% мужчин состояли в браке с партнером/партнершей, родившемся в Финляндии. Более половины женщин старше 64 лет и 20% мужчин проживали одни.

Почти половина респондентов трудоспособного возраста и чуть менее трети из группы старше 64 лет оценили свое здоровье как хорошее. Тем не менее, около 13% участников исследования трудоспособного возраста и почти 20% людей старше 64 лет имели какое-либо продолжительное заболевание, ограничивающее их повседневную активность. Женщины, чаще сообщали о симптомах депрессии: четверть женщин трудоспособного возраста и 30% женщин старше 64 лет в ходе

заполнения анкеты набрали балл выше порога клинической депрессии (9) по шкале депрессии CES-D (The Center for Epidemiologic Studies Depression Scale). Соответствующие показатели для мужчин составили 13% и 19%. По шкале оценки потребления алкоголя (AUDIT – Alcohol Use Disorders Identification Test), менее 20% мужчин и около 30% женщин совсем не употребляли алкоголь. 12% мужчин трудоспособного возраста и 11% мужчин старше 64 лет употребляли не менее шести доз алкоголя как минимум раз в месяц. У женщин соответствующая пропорция составила менее 2%. Четверть мужчин трудоспособного возраста и 13% женщин регулярно курили. В группе старше 64 лет регулярно курили 15% мужчин и 6% женщин. Мужчины реже, чем женщины занимались спортом и ели меньше овощей, фруктов и ягод.

Женщины пользовались медицинскими услугами чаще, чем мужчины. Они также чаще сообщали о том, что их потребности недостаточно удовлетворялись финской системой здравоохранения. 28% всех респондентов проходили медицинское обследование за рубежом за предыдущий год. Женщины пользовались медицинскими услугами за границей чаще, чем мужчины. Основными причинами посещения врача за границей были названы низкие цены, более короткое время ожидания получения услуги, отсутствие языкового барьера и большая степень знакомства с медицинской системой в другой стране.

Более 65% всех респондентов отметили, что их экономическое положение настолько неудовлетворительно, что они с трудом сводят концы с концами. В возрастной группе старше 64 лет процент испытывающих материальные трудности был выше. Более половины старшей возрастной группы получали социальную помощь, и около 70% – жилищную помощь. 43% мужчин старше 64 лет прибегали к продовольственной помощи (например, со стороны какой-либо благотворительной организации или церковного прихода).

Русскоязычные респонденты были в целом удовлетворены своими личными отношениями. Около 30% испытывали социальную изоляцию, что означает, что они у них было не более двух человек, которых они считали своими близкими (друзьями и родственниками). Более 70% не имели близких друзей финского происхождения. Почти половина женщин испытывали одиночество, по крайней мере, время от времени в течение последней недели, и примерно 10% ощущали одиночество большую часть времени или почти постоянно. В течение последней недели около трети мужчин также испытывали одиночество, и около 4% мужчин большую часть времени или все время. Около половины всех респондентов ответили, что они скучали по стране своего происхождения, но очень немногие (менее 2%) планировали переехать или хотели бы вернуться в страну происхождения. Менее 5% участников исследования сталкивались часто или довольно часто с ситуациями, которые они считали дискриминирующими. Половина респондентов отметили, что иногда сталкивались с подобными ситуациями. Чаще всего среди причин для дискриминации назывались слабое знание финского языка, акцент, или сам статус мигранта.

В ходе опроса были заданы вопросы о чувстве принадлежности к разным группам. Более половины респондентов отмечали, что они ощущают сильную принадлежность к русским. Приблизительно 88% чувствовали какую-либо степень принадлежности к группе финнов. Меньшее чувство принадлежности было выражено по отношению к другим иммигрантам: около половины русскоязычных в возрасте старше 50 лет чувствовали единство с другими иммигрантами в Финляндии, не являющимися русскими по происхождению. Более 80% всех русскоязычных респондентов считали, что финская культура и традиции близки им, при этом женщины чаще, чем мужчины. Около 90% чувствовали близость с культурой и традициями страны своего происхождения. Старшая возрастная группа отмечала чаще свою близость с культурой и традициями страны происхождения, чем младшая. Около 80% русскоязычных в возрасте старше 50 лет хотя бы раз посетили страну своего происхождения за последний год. Респонденты трудоспособного возраста ездили туда чаще, чем другие.

Более 90% респондентов трудоспособного возраста и около 70% людей старше 64 лет имели смартфон. Только у четырех процентов не было компьютера, смартфона или планшета. Большинству из тех, кто не владел никаким электронным устройством коммуникации, было более 64 лет. Примерно 86% людей трудоспособного возраста и 65% лиц старше 64 лет имели электронные банковские коды или мобильную идентификацию, которые могут использоваться для доступа в различные онлайн-службы, включая финские государственные службы. На момент исследования, более 90% опрошенных трудоспособного возраста пользовались Интернетом ежедневно. При этом 16% из тех, кому больше 64 лет не пользовались Интернетом совсем. Старшая возрастная группа также сообщила о большем количестве проблем, мешающих им использовать Интернет, таких как проблемы безопасности Интернета или проблемы с его функциональными возможностями.

Menetelmät

Tutkimuksen suunnittelu ja pilotointi

Tutkimus suunniteltiin mahdollisimman vertailukelpoiseksi suhteessa aiempiin ja meneillä oleviin kyselytutkimuksiin. Etenkin vertailtavuutta Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen maahanmuuttajien terveystutkimuksiin (Maamu-tutkimus vuodelta 2011 ja FinMonik 2019) pidettiin tärkeänä. Lisäksi kysymyksiä mietittiin ikääntymisen tutkimuksen näkökulmasta, jolloin vertailukohtina toimivat mm. Finsote-tutkimukset ja kansainvälinen SHARE-tutkimus.

Kyselylomake suunniteltiin suomeksi ja käännettiin venäjäksi ammattikäänäjällä. Lisäksi lomakkeen käännöksen tarkasti kaksikielinen (suomi-venäjä) sosiaalipsykologian professori Inga Jasinskaja-Lahti (Helsingin yliopisto). Kyselylomaketta testattiin fokusryhmissä. Fokusryhmät muodostettiin yhteistyössä yli 65-vuotiaiden kohtaamispaikkaa Helsingissä ylläpitävän hankkeen kanssa. Fokusryhmät muodostettiin erikseen naisille ja miehille. Naisten ryhmässä oli kuusi osallistujaa ja miesten ryhmässä kolme osallistujaa. Fokusryhmissä testattiin lomakkeen täytettävyyttä, ymmärrettävyyttä ja käännöksen onnistumista. Fokusryhmien palautteen perusteella joitakin kysymyksiä jätettiin pois ja kieltä muokattiin paikoittain selkeämmäksi.

Helsingin yliopiston ihmistieteiden eettisen ennakkoarvioinnin toimikunta arvioi CHARM-tutkimusta kokouksessaan helmikuussa 2019. Toimikunta totesi, että suunniteltu tutkimus on Tutkimuseettisen neuvottelukunnan antamien ohjeiden mukainen ja eettisesti hyväksyttävä.

Otos ja tiedonkeruu

Otos poimittiin väestörekisteristä. Perusjoukko oli Suomessa vuonna 2019 asuneet yli 50-vuotiaat henkilöt, jotka olivat ilmoittaneet äidinkielekseen venäjän (poimintapäivä 29.4.2019). Perusjoukon koko oli 18497, josta miehiä 5816 ja naisia 12681. Otokseen poimittiin 20 prosenttia enemmän miehiä. Otoksen kuului 1636 miestä ja 1364 naista (yhteensä 3000 henkilöä).

Tiedonkeruu suoritettiin postikyselynä. Lomake lähetettiin ensimmäisen kerran toukokuun 2019 alkupuolella. Ei-vastanneille lähetettiin muistutuskortti 10 päivää myöhemmin. Kesäkuun ensimmäisellä viikolla kaikille ei-vastanneille lähetettiin lomake uudelleen. Tiedonkeruun hoiti KS-konsultointi. Lopullinen kyselyyn vastanneiden määrä oli 1082 henkilöä, jolloin vastausprosentiksi muodostuu 36 prosenttia. Noin 8 prosenttia (79 henkilöä) vastaajista ilmoitti täyttäneensä lomakkeen avustajan avustuksella.

Katoanalyysi ja painokertoimet

Painokertoimien muodostamisessa käytettiin vuoden 2017 verotustietoja, jotka sisälsivät tiedot ansio- ja pääomatuloista, työttömyyskorvauksista, kansan- ja takuueläkkeistä sekä opintorahoista. Lisäksi muodostui tieto henkilöistä, joilla ei ollut verotuloja vuonna 2017 (n=155). Väestörekisterikeskuksen otostiedosta saatiin tiedot sukupuolesta, syntymävuodesta ja postinumerosta. Lisäksi postinumeroiden perusteella muodostettiin tieto maakunnasta Tilastokeskuksen alueryhmittelyn mukaisesti, joka otettiin huomioon painokertoimien laskemisessa. Painokertoimet muodostettiin laskemalla jokaiselle otoksen henkilölle vastaustodennäköisyys näiden tietojen pohjalta². Painokertoimet auttavat korjaamaan virhettä, joka syntyy, kun määrätty vastaajaryhmä (esim. naiset, nuoremmat, paremmin koulutetut ja hyvätuloiset) vastaavat kyselyihin muita otoksen henkilöitä tavallisemmin. Painokerrointen avulla erot ryhmien vastaustodennäköisyydessä voidaan huomioida ja kyselyn tulokset yleistää paremmin koskemaan koko perusjoukkoa. Tämän raportin kaikki havainnot perustuvat painotettuihin vastauksiin. Taulukoiden ja kuvioiden prosenttiosuudet ovat painotettuja lukuja ja kokonaisvastaajamäärät (n) on ilmoitettu painottamattomina lukuina.

Sosiodemografiset tekijät

Sukupuoli, ikä ja Suomessa asumisaika

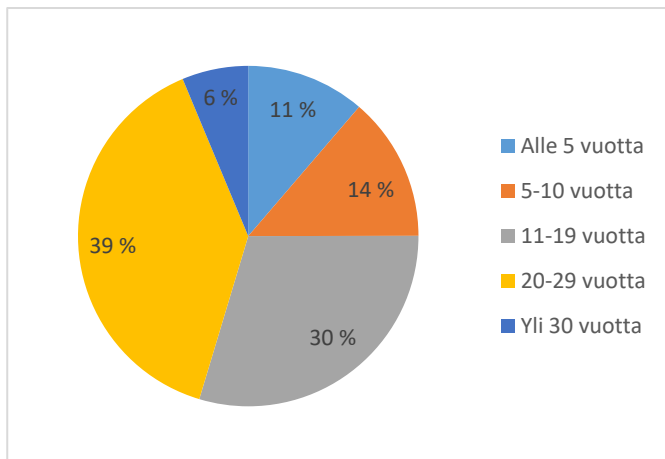
Perusjoukosta miehiä oli 32 prosenttia. Kyselyssä vanhimmat vastaajat olivat 93-vuotiaita. Vastaajien keskimääräinen ikä oli 62 vuotta. Keskimääräinen Suomeen muuttoikä vaihteli suuresti, mutta keskimäärin se oli 44 vuotta (taulukko 1).

Taulukko 1. Asuinaika Suomessa ja Suomeen muuttoikä (n=1056).

	Keskiarvo	Min	Max	Keskihajonta
Asuinaika Suomessa	17,8	0	76	9,2
Suomeen muuttoikä	44,2	3	82	11,5

Yli 50-vuotiaat venäjänkieliset olivat asuneet Suomessa keskimäärin 18 vuotta, mutta hajonta oli suurta: osa oli muuttanut Suomeen jo lapsuudessa ja toiset saapuneet vasta kyselyvuonna. Yleisimmin Suomessa oli asuttu 20–29 vuotta (kuvio 1).

² Esim. Laaksonen, S., Kempainen, T., Stjernberg, M., Kortteinen, M., Vaattovaara, M. & Lönnqvist, H. 2015: Tackling city-regional dynamics in a survey using grid sampling. *Survey Research Methods*, 9(1): 45–55.

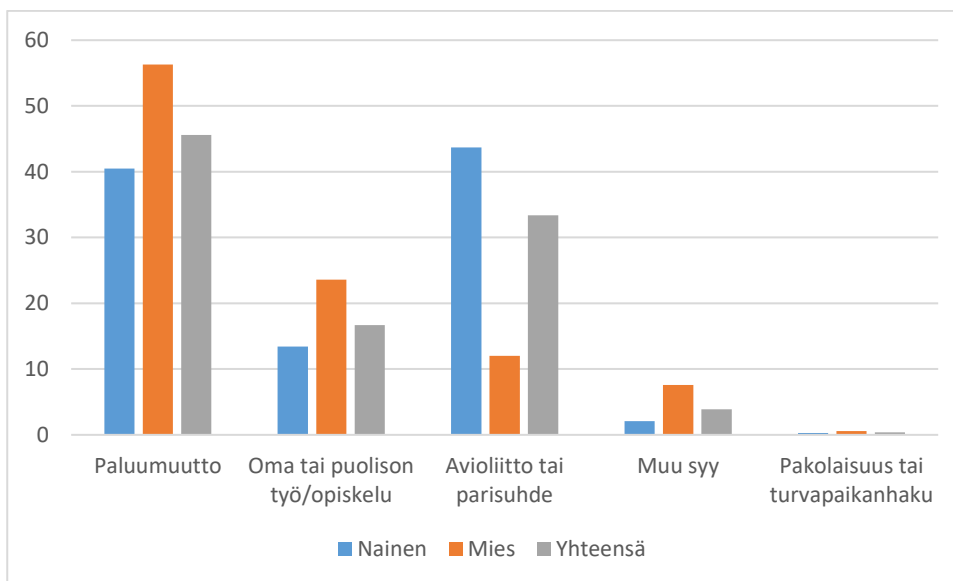

Kuvio 1. Suomessa asumisaika (n=1056).

Asuinpaikka

Suurin osa yli 50-vuotiaista venäjänkielisistä asui Uudellamaalla (34 %) tai muualla Etelä-Suomessa (40 %). Länsi-Suomessa asui 11 prosenttia ja Pohjois- ja Itä-Suomessa yhteensä 15 prosenttia perusjoukosta. Noin 86 prosenttia yli 50-vuotiaista venäjänkielisistä asui kaupunkimaisissa kunnissa, 8 prosenttia taajaan asutuissa kunnissa ja 6 prosenttia maaseutumaisissa kunnissa.

Maahanmuuton syyt

Kuvio 2. Tärkein syy muuttaa Suomeen (n=1061).

Tutkimuksessa kysyttiin tärkeintä syytä muuttaa Suomeen (kuvio 2). Yleisin syy (46 %) muuttoon oli muutto suomensukuisena paluumuuttajana tai paluumuuttajan perheenjäsenenä. Tämä syy korostui etenkin miehillä, kun taas naisilla yleisin syy oli uusi avioliitto tai parisuhde Suomessa (44 %). Miehillä uuden avioliiton muuttosyyinä ilmoitti noin 12 prosenttia. Miehistä 24 prosenttia ja naisista 13 prosenttia oli muuttanut

Suomeen oman tai puolison työn tai työnhaun vuoksi. Turvapaikanhakijoina maahan tulleita oli vain alle puoli prosenttia.

Kansalaisuus

Yli 50-vuotiaista venäjänkielistä 54 prosenttia oli Suomen kansalaisia vuonna 2019. Heistä 76 prosentilla oli myös jonkin muun maan kansalaisuus eli kaksoiskansalaisuus. Noin kahdella prosentilla ei ollut Suomen eikä muun maan kansalaisuutta. Tämä on mahdollista esimerkiksi Virossa saapuneilla venäjänkielisillä, jotka eivät ole ottaneet Viron kansalaisuutta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Lomakkeessa kysyttiin myös, minkä toisen maan kansalaisuus vastaajilla oli. Suurin ryhmä olivat Venäjän kansalaiset, mutta mukana oli myös pieni joukko Ukrainan ja Valko-Venäjän kaksoiskansalaisia sekä muita yksittäisiä maita.

Koulutus

Tutkimuksessa kysyttiin korkeinta koulutusta sekä vastaajan synnyinmaassa että Suomessa (taulukot 2 ja 3). Yli puolella perusjoukosta oli synnyinmaassa suoritettu korkeakoulututkinto ja 42 prosentilla ammattikoulutus. Suomessa korkeakoulututkinnon oli suorittanut vain kolme prosenttia ja ammattikoulutuksen 38 prosenttia. Lähes 60 prosentilla ei siis ollut Suomessa hankittua koulutusta.

Taulukko 2. Korkein koulutus Suomessa ja synnyinmaassa, 50–64-vuotiaat (n=653).

		Koulutus synnyinmaassa			Yhteensä
		Ei koulutusta*	Ammattikoulu	Korkeakoulu	
Koulutus Suomessa	Ei koulutusta*	5,3	19,6	27,3	52,1
	Ammattikoulu	1,9	19,3	22,9	44,1
	Korkeakoulu	0,3	0,7	2,8	3,7
	Yhteensä	7,5	39,5	53	100

Taulukko 3. Korkein koulutus synnyinmaassa ja Suomessa, yli 64-vuotiaat (n=429).

		Koulutus synnyinmaassa			Yhteensä
		Ei koulutusta*	Ammattikoulu	Korkeakoulu	
Koulutus Suomessa	Ei koulutusta*	7,2	31,8	35,6	74,6
	Ammattikoulu	1,7	11,6	11,0	24,3
	Korkeakoulu	0,0	0,6	0,6	1,1
	Yhteensä	8,8	43,9	47,2	100

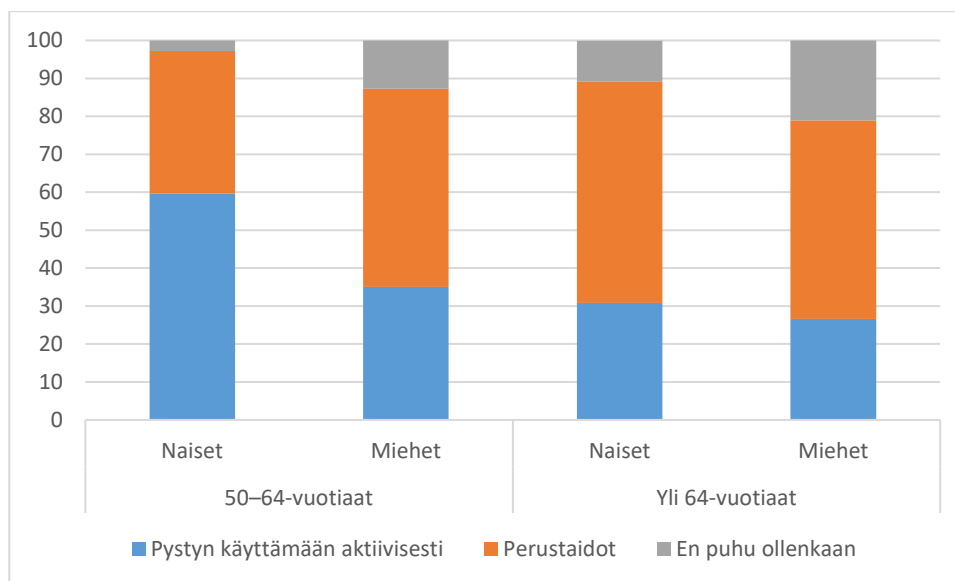
*Luokkaan kuuluvat vastaajat, jotka eivät ole valinneet mitään annetuista koulutusvaihtoehdoista. Lisäksi luokkaan on yhdistetty vain peruskoulun/yleissivistävän koulutuksen saaneet pienen vastaajamäärän vuoksi.

Taulukoissa 2 ja 3 näkyvät synnyinmaan ja Suomen koulutusten lomittuminen. Noin 52 prosentilla alle 65-vuotiaista ei ollut suomalaista koulutusta, 44 prosentilla oli ammattikoulutus Suomessa ja noin 4 prosentilla suomalainen korkeakoulututkinto. Yli puolella työikäisistä oli korkeakoulututkinto synnyinmaastaan ja 40 prosentilla synnyinmaassa suoritettu ammatitutkinto tai -kurseja. Noin 23 prosentilla oli korkeakoulututkinto synnyinmaastaan ja ammatitutkinto Suomessa ja 19 prosentilla sekä synnyinmaan että

suomalainen ammattikoulutus. Noin viidellä prosentilla ei ollut peruskoulun jälkeistä tutkintoa synnyinmaastaan tai Suomesta. Yli 64-vuotiaiden joukossa seitsemällä prosentilla ei ollut koulutusta Suomesta tai synnyinmaastaan ja lähes 75 prosentilla ei ollut suomalaista koulutusta. Vain noin yhdellä prosentilla on korkeakoulututkinto Suomesta.

Suomen kielen taito

Suomen tai ruotsin kielen taitoa mitattiin nelipuoluisella asteikolla. Kuviossa 3 kaksi ylintä kategorialla ("Osaan käyttää suomea tai ruotsia monipuolisesti eri tilanteissa" ja "Pystyn aktiivisesti osallistumaan arkisiin keskusteluihin suomeksi tai ruotsiksi") on yhdistetty. Työikäisten naisten suomen tai ruotsin kielen taito oli hyvä: 60 prosenttia käytti suomen tai ruotsin kieltä sujuvasti ja vain alle kolme prosenttia ei puhunut suomea tai ruotsia lainkaan. Kielitaito oli kuitenkin heikompi yli 64-vuotiaiden naisten ryhmässä, jossa 35 prosenttia puhuu suomea tai ruotsia sujuvasti ja 11 prosenttia ei lainkaan. Miehillä suomen tai ruotsin kielen taito oli heikompi. Työikäisistä 13 prosenttia ja yli 64-vuotiaista miehistä yli 21 prosenttia ei puhunut lainkaan suomea tai ruotsia.

Kuvio 3. Suomen tai ruotsin kielen taito itsearvioituna (n=1019).

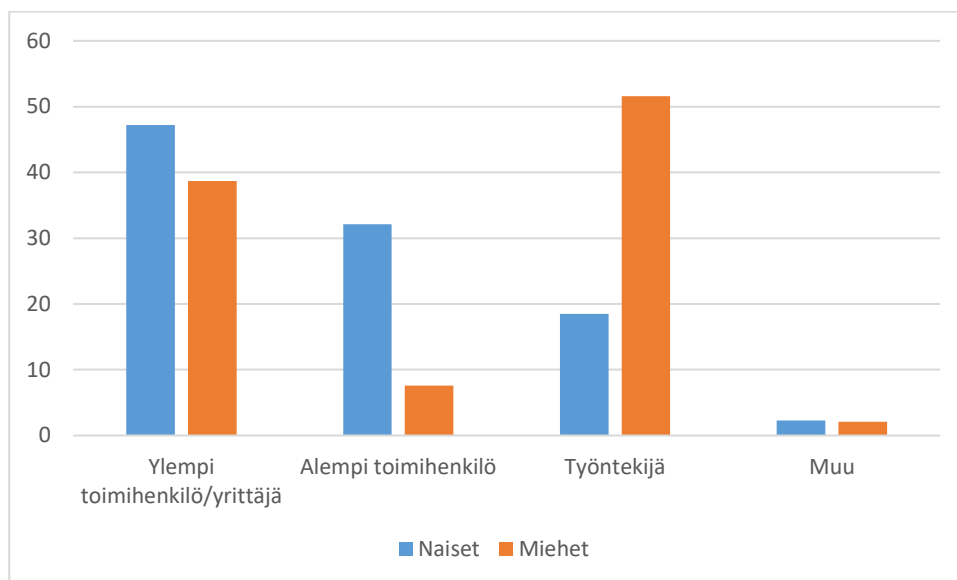
Pääasiallinen toimi ja työssäkäynti

Pääasiallisen toiminnan jakaumat eroavat ikäryhmissä sekä sukupuolittain (taulukko 4). Alle 65-vuotiaista töissä oli naisista 60 prosenttia ja miehistä 56 prosenttia. Miehistä kuitenkin 11 prosenttia toimi yrittäjinä, kun taas naisista alle kolme prosenttia. Työikäisistä työttöminä oli noin 22 prosenttia. Yli 64-vuotiaista yli 87 prosenttia oli eläkkeellä. Työelämässä (työssä tai yrittäjinä) yli 64-vuotiaista oli kuitenkin edelleen noin kahdeksan prosenttia.

Taulukko 4. Pääasiallinen toimi (n=1021).

	50–64 v.		yli 64 v.	
	Nainen	Mies	Nainen	Mies
Työssä	60,1	55,8	7,4	7,6
Yrittäjä	2,8	11,2	0,4	1,0
Työtön tai lomautettu	23,1	21,9	3,9	1,9
Työkyvyttömyys	6,0	5,4	0,4	1,9
Eläkkeellä	2,8	2,2	87,4	87,6
Hoitaa kotitaloutta	2,6	0,4	0,4	0,0
Opiskelija	2,6	3,1	.	.

Kyselyssä kysyttiin, missä ammatissa vastaaja oli toiminut suurimman osan työikänsä (kuvio 4). Miehistä yli puolet oli toiminut työntekijäammateissa, kun taas naiset olivat tyypillisemmin toimineet ylempinä tai alempina toimihenkilöinä.

Kuvio 4. Ammattiluokitus (Tilastokeskuksen luokittelun mukaan (1989), n=1050).

Kysyimme myös työvuosien määrää Suomessa ja ennen Suomeen muutttoa. Työvuosia ennen Suomeen muutttoa oli kertynyt sekä miehille että naisille keskimäärin yli 20 vuotta. Suomessa työskentelyvuosia oli naisilla keskimäärin yhdeksän ja miehillä kymmenen.

Siviilisäätö ja kotitalous

Yli 50-vuotiaista venäjänkielisistä naisista 64 prosenttia ja miehistä 84 prosenttia oli kyselyn hetkellä naimisissa. Eronneita oli naisista 15 prosenttia ja miehistä 10 prosenttia. Naisista 15 prosenttia oli leskiä ja miehistä neljä prosenttia. Kyselyssä kysyttiin myös vastaajan puolison synnyinmaata. Naisista 45 prosentilla puolison synnyinmaa oli Suomi, kun taas miehillä vain 4 prosentilla. Miehistä 83 prosenttia ilmoitti puolisonsa synnyinmaaksi entisen Neuvostoliiton alueen verrattuna 45 prosenttia naisista.

Elinolot ja asuminen

Asuminen ja toimeentulo

Yleisin asumismuoto kohderyhmässä oli vuokra-asuminen. Yli puolet yli 50-vuotiaista venäjänkielisistä asui joko kunnan vuokra-asunnossa tai yksityisiltä markkinoilta vuokratussa asunnossa. Omistusasuminen oli tyypillisempää työikäisessä väestössä kuin yli 64-vuotiailla (taulukko 5).

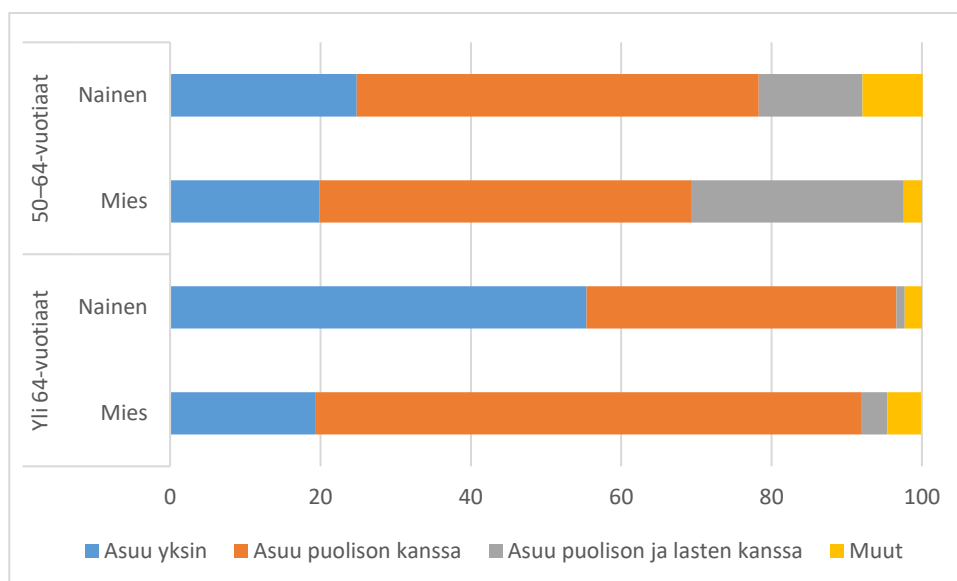
Taulukko 5. Asuminen ja toimeentulo.

	50–64 v.		Yli 64 v.		n
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	
<i>Asuu omistusasunnossa</i>	47,2	42,2	23,3	24,1	1062
<i>Asuu yksin</i>	25,9	20,6	54,5	19,4	874
<i>Kotitalouden nettotulot alle 1000e/kk</i>	23,5	17,6	49,6	39,8	1056
<i>Kotitalouden nettotulot yli 2500 e/kk</i>	24,5	30,0	5,5	5,3	1056
<i>Koettu tulovaikeus</i>	63,4	63,9	66,9	67,9	1064
<i>Turvautunut ruoka-apuun</i>	18,7	21,4	30,6	43,0	967

Työikäisistä naisista neljännes ja miehistä 30 prosenttia ilmoitti kotitaloutensa nettotuloiksi yli 2500 euroa kuukaudessa. Alle 1000 euron nettotulot ilmoitti neljännes työikäisistä naisista ja 18 prosenttia työikäisistä miehistä. Köyhyys ja koetut tulovaikkeudet olivat yleisempiä yli 64-vuotiailla venäjänkielisillä. Noin puolet yli 64-vuotiaista naisista ilmoitti kotitaloutensa nettotuloiksi alle 1000 euroa kuukaudessa. Tämä selittyy osin sillä, että yli puolet tämän ikäluokan naisista asui yksin verrattuna noin 19 prosenttiin miehistä. Koettua toimeentuloa tarkasteltiin kysymällä, kuinka suurin ponnistuksin vastaajan kotitalous tulee toimeen. Työikäisistä 64 prosenttia koki, että heidän kotitaloutensa tulee toimeen suurin tai jonkinasteisin ponnistuksin (taulukossa 5 ”Koettu tulovaikeus”). Yli 64-vuotiaissa tämä osuus oli 67 prosenttia. Tulovaikkeudet näkyvät ruoka-apuun turvautumisena. Jopa 43 prosenttia yli 64-vuotiaista miehistä oli turvautunut ruoka-apuun viimeksi kuluneen vuoden aikana (taulukko 5).

Kotitalous

Kotitalouden rakenne vaihteli eri ikäryhmissä (kuvio 5). Etenkin yli 64-vuotiailla naisilla yksin asuminen oli huomattavasti yleisempää kuin muissa ryhmissä.

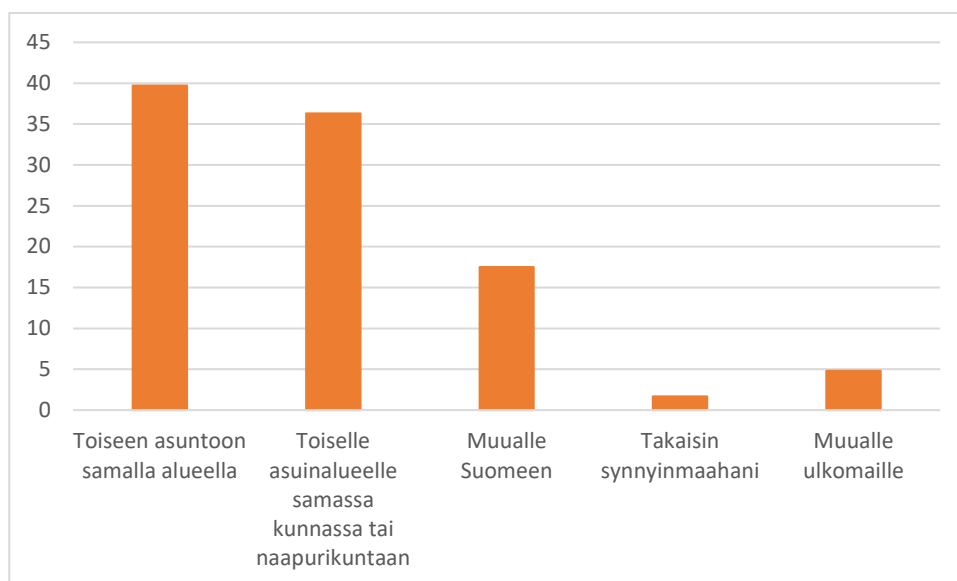
Kuvio 5. Kotitalouden rakenne (n=874).

Muuttoaiheet

Lähes 30 prosenttia yli 50-vuotiaista venäjänkielisistä aikoi muuttaa lähitulevaisuudessa tai olisi halunnut muuttaa, mutta ei kokenut sitä mahdolliseksi (taulukko 6). Etenkin työikäisissä naisissa nousee esiin niin kutsuttu loukussa olo nykyisessä asunnossa. 40 prosenttia muuttoa suunnittelevista tai haluavista haluaisi muuttaa toiseen asuntoon samalla asuinalueella, 36 prosenttia toiselle asuinalueelle ja 18 prosenttia muualle Suomeen. Alle kaksi prosenttia haluaisi muuttaa takaisin synnyinmaahansa ja alle viisi prosenttia muualle ulkomaille (kuviokuva 6).

Taulukko 6. "Oletteko viime aikoina harkinnut muuttamista pois nykyisestä asunnostanne?" (n=1060).

	50–64 v.		Yli 64 v.	
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet
Aikoo muuttaa	14,9	16,0	14,1	11,5
Haluaisi muuttaa, mutta ei voi	18,3	10,4	9,4	12,4
Ei ole harkinnut muuttamista	66,8	73,6	76,5	76,1

Kuvio 6. "Minne haluaisitte muuttaa?" (n=312, mukana muuttamista suunnittelevat tai haluavat vastaajat).

Tyytyväisyys elämään

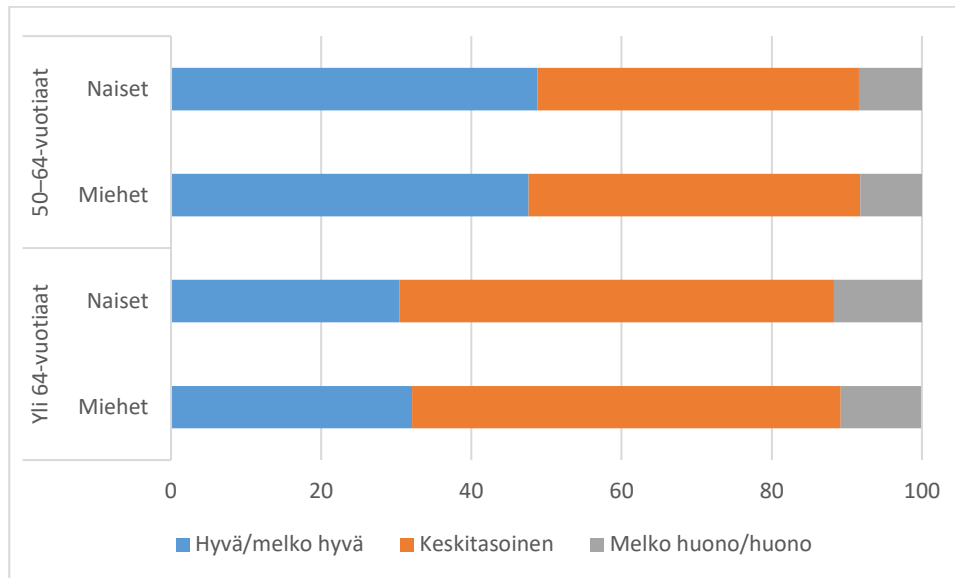
Tyytyväisyyttä elämän eri osa-alueisiin mitattiin viisiportaisella asteikolla. Taulukossa 7 on esitetty elämän eri osa-alueisiin tyytyväisten osuudet (eli vastaajat, jotka ovat valinneet asteikolta vaihtoehdon "tyytyväinen" tai "erittäin tyytyväinen"). Miehet olivat yleisesti tyytyväisempiä terveyteensä ja työikäisissä myös kykynsä suoriutua jokapäiväisistä toiminnoista (toimintakyky). Tyytyväisyys oli heikompaa vanhemmassa ikäluokassa selkeästi kaikilla osa-alueilla paitsi suhteessa ihmissuhteisiin ja elintagoon. Noin puolet yli 50-vuotiaista venäjänkielisistä oli tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä elintasaansa. Naiset olivat vähemmän tyytyväisiä omaan terveyteensä, kun taas miehet olivat vähemmän tyytyväisiä omaan itseensä.

Taulukko 7. Tyytyväisyys elämän eri osa-alueisiin.

		50–64 v.		Yli 64 v.		n
		Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	
Tyytyväinen	terveyteen	32,4	38,4	25,4	34,5	1053
	toimintakykyyn	66,3	67,4	62,1	61,3	1038
	itseensä	61,5	55,4	54,2	50	1018
	ihmissuhteisiin	75,7	71,7	76,9	77,4	1029
	elintagoon	51,5	48,3	48,5	50,5	1040

Terveys ja toimintakyky

Koettua terveyttä kysyttiin viisiportaisella asteikolla, joista kaksi ylintä ja kaksi alinta tasoa on yhdistetty kuvion 7 tiedoissa. Työikäisistä lähes puolet ja yli 64-vuotiaista yli 30 prosenttia koki terveytensä hyväksi tai melko hyväksi. Naisten ja miesten koetun terveyden tasossa ei ollut suurta eroa.

Kuvio 7. Koettu terveys (n=1071).

Kyselyssä kysyttiin, onko vastaajalla pitkäaikainen sairaus tai vamma ja kuinka paljon se rajoittaa jokapäiväisiä toimintoja. Taulukossa 8 raportoidaan eri ikäryhmissä osuudet ihmisistä, joilla pitkäaikaissairaus rajoittaa jokapäiväisiä toimintoja melko paljon tai erittäin paljon. Tämä osuus oli suurempi naisilla kummassakin ikäryhmässä ja etenkin yli 64-vuotiaiden joukossa. Fyysisen toimintakyvyn mittarista raportoidaan ne, joilla oli paljon vaikeuksia nousta kolme kerrosta portaita tai tämä ei onnistu lainkaan. Portaiden nousu ymmärrettävästi vaikeutuu iän myötä. Työikäisissä naiset raportoivat enemmän vaikeuksia portaiden nousussa, kun taas yli 64-vuotiaissa sukupuolten välinen ero tasoittui. Saman tyyppinen trendi oli muistin ja näön ongelmassa, jotka työikäisillä olivat tavallisempia naisilla, kun taas yli 64-vuotiailla lähes yhtä tavallisia naisilla ja miehillä³. Kuulovaikkeudet olivat tavallisempia miehillä ja ne ymmärrettävästi yleistyivät iän kasvaessa. Masennusoireiden määrä oli korkea etenkin naisilla ja nekin yleistyivät iän mukana. Masennusoireita mitattiin CES-D 8 -asteikolla raja-arvolla yhdeksän, joka on validoitu raja-arvo kliinisesti merkittäville masennusoireille⁴.

³ Kun arvioidaan muistiin ja näköön liittyviä ongelmia perusjoukossa, on hyvä tunnustaa postikyselytutkimuksen rajoitteet. Vastaajien ulkopuolelle jäävät usein ihmiset, joilla on hyvin heikko toimintakyky.

⁴ Esim. Briggs, Carey, D., O'Halloran, A. M., Kenny, R. A. & Kennelly, S. P. 2018: Validation of the 8-item Centre for Epidemiological Studies Depression Scale in a cohort of community-dwelling older people: data from The Irish Longitudinal Study on Ageing (TILDA), *European Geriatric Medicine*, 9:121–126

Taulukko 8. Sairaudet, masennusoireet ja toimintakyky.

	50–64 v.		Yli 64 v.		n
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	
<i>Rajoittava pitkäaikaissairaus</i>	13,6	12,4	19,7	17,0	1052
<i>Masennusoireet (CES-D)</i>	24,2	13,2	30,3	18,6	966
<i>Vaikeuksia nousta 3 kerrosta rappuja</i>	31,4	21,6	55,4	47,8	1065
<i>Vaikeuksia nähdä sanomalehtitekstiä</i>	23,1	16,0	24,8	26,5	1061
<i>Vaikeuksia kuulla mitä keskustelussa sanotaan</i>	7,3	11,3	20,4	26,1	1043
<i>Muisti toimii huonosti</i>	7,1	3,4	8,4	7,1	1064

Elintavat

Alkoholi ja tupakka

Alkoholin juomista mitattiin AUDIT-kyselyllä (taulukko 9). Miehet joivat alkoholia naisia useammin ja he joivat myös huomattavasti useammin yli kuusi annosta kerralla. Miesten alkoholinkäyttö ei juurikaan eronnut vanhemman ja nuoremman ikäluokan välillä. Naisilla ei koskaan alkoholia juovien osuus oli kaksinkertainen yli 64-vuotiaissa verrattuna nuorempaan ikäryhmään, ja myös useamman kerran viikossa alkoholia juovien määrä oli pienempi vanhemmassa ikäluokassa. Tupakointi oli selkeästi yleisempää työikäisten kuin vanhempien keskuudessa. Jopa neljännes työikäisistä miehistä tupakoi.

Taulukko 9. Alkoholinkäyttö ja tupakointi.

	50–64 v.		Yli 64 v.		n
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	
<i>Ei juo alkoholia ollenkaan</i>	20,0	18,5	39,6	20,4	1068
<i>Juo alkoholia useammin kuin kerran viikossa</i>	8,2	19,4	5,4	21,2	1068
<i>Juo kerralla yli 6 annosta useammin kuin kerran kk</i>	1,5	11,5	1,9	10,9	836
<i>Tupakoi säännöllisesti</i>	12,8	25,2	6,1	15,7	1079

Liikunta ja kasvisten syönti

Liikunnan harrastamisessa havaitaan eroja sekä sukupuolten että ikäryhmien välillä (taulukko 10). Naiset harrastivat enemmän kevyttä liikuntaa kuten kävelyä ja miehet puolestaan enemmän reipasta hengästymistä aiheuttavaa liikuntaa. Ei ollenkaan liikuntaa harrastavien osuudet olivat suuremmat sekä naisilla että miehillä yli 64-vuotiaiden luokassa. Yli 64-vuotiaista miehistä lähes neljännes ja naisista viidennes ei liikkunut enempään kuin on tarpeen päivittäisistä toimista suoriutumiseen (taulukossa 10 ”Ei säännöllistä liikuntaa”). Vihanneksia, marjoja tai hedelmiä lähes päivittäin syövien määrä oli selvästi pienempi yli 64-vuotiaissa kuin työikäisissä ja erityisen pieni se oli yli 64-vuotiailla miehillä.

Taulukko 10. Liikunta (n=1032) ja kasvien syönti (n=1074).

	50–64 v.		Yli 64 v.	
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet
<i>Ei säännöllistä liikuntaa</i>	14,6	16,5	19,6	23,1
<i>Kevyt liikuntaa säännöllisesti</i>	66,5	59,8	67,8	56,5
<i>Reipasta liikuntaa useamman kerran viikossa</i>	18,9	23,7	12,6	20,4
<i>Vihanneksia, hedelmiä tai marjoja lähes päivittäin</i>	78,9	67,9	64,2	53,5

Terveys- ja sosiaalipalveluiden käyttö

Terveyspalveluiden käyttö Suomessa

Kyselyssä kartoitettiin erilaisten terveyspalveluiden käyttöä. Taulukossa 11 esitetään osuudet heistä, jotka olivat käyneet ainakin kerran kyseisessä palvelussa sekä viimeisellä rivillä osuus, joka ei ollut käyttänyt mitään taulukon palveluista kertaakaan viimeksi kuluneen vuoden aikana. Naiset käyttivät terveyspalveluja enemmän kuin miehet etenkin työikäisessä väestössä. Yli 64-vuotiaat käyttivät kunnallisia palveluita enemmän kuin työssäkäyvät. Naiset käyttivät täydentäviä (esimerkiksi hieronta tai fysioterapia) sekä vaihtoehtoisia (esim. kiinalainen lääketiede, akupunktio tai kansanparannus) hoitoja enemmän kuin miehet. Psykologin tai psykoterapeutin palveluiden käyttöaste oli alhainen ottaen huomioon masennusoireiden korkean esiintyvyyden perusjoukossa (taulukko 8). Henkilöitä, jotka eivät olleet käyttäneet mitään palvelua viimeksi kuluneen vuoden aikana oli sekä miehissä että naisissa enemmän yli 64-vuotiaissa kuin nuoremmassa, vaikka tyytyväisyys omaan terveyteen oli matalampaa vanhemman ikäryhmän keskuudessa (taulukko 7 ja kuvio 7). Kymmenen prosenttia perusjoukosta oli käyttänyt taulukon palveluita yli neljä kertaa viimeksi kuluneen vuoden aikana. Työikäisten naisten määrä korostuu tässä joukossa.

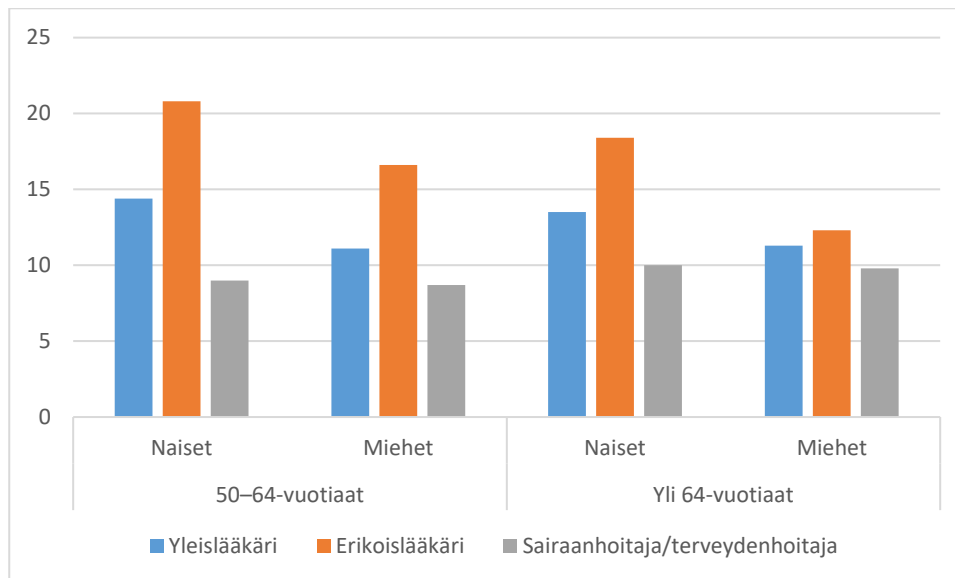
Taulukko 11. Terveyspalveluiden käyttö viimeksi kuluneen vuoden aikana.

	50–64 v.		Yli 64 v.		n
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	
<i>Kunnallinen terveyskeskus</i>	73,7	59,3	82,3	75,0	1058
<i>Yksityinen terveysasema</i>	39,7	26,7	25,7	18,2	972
<i>Työterveys*</i>	31,8	30,3	.	.	434
<i>Ensiapu/päivystys</i>	20,3	15,2	18,7	20,4	962
<i>Sairaalan vuodeosasto</i>	8,6	9,9	11,6	16,0	972
<i>Psykologi tai psykoterapeutti</i>	7,9	3,2	2,5	0,0	968
<i>Täydentävät terveyspalvelut</i>	30,6	9,0	18,0	8,0	976
<i>Vaihtoehtoiset hoidot</i>	11,1	1,4	9,6	4,0	972
<i>Ei yhtään käyntiä</i>	11,6	20,3	17,3	25,3	919
<i>Enemmän kuin neljä käyntiä</i>	12,6	4,7	7,3	7,4	919

*Osuus työssäkäyvistä ja yrittäjistä.

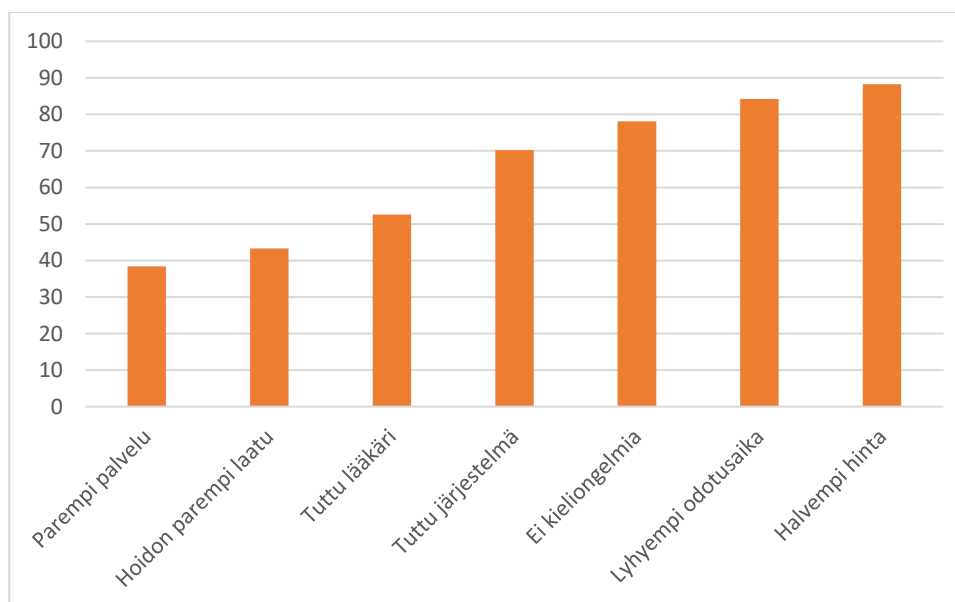
Terveydenhoitopalvelujen koettua riittävyyttä mitattiin kysymyksellä ”Oletteko mielestänne saanut riittävästi seuraavia terveyspalveluja viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana Suomessa?”. Kuviossa 8

raportoidaan ei-vastanneiden osuudet. Lääkäripalveluiden riittämättömyys korostui työikäisessä väestössä ja naisten keskuudessa. Etenkin työikäiset naiset kokivat, etteivät olleet saaneet riittävästi lääkärin palveluita ja varsinkaan erikoislääkärin palveluita. Sairaanhoitajan tai terveydenhoitajan palveluissa yli 64-vuotiaat naiset ja miehet toivat esiin palveluiden riittämättömyyden yleisemmin kuin työikäiset.

Kuvio 8. Palvelujen riittämättömyys (yleislääkäri, n=1025; erikoislääkäri, n=1002; sairaanhoitaja/terveydenhoitaja, n=976).

Terveyspalveluiden käyttö ulkomailla

Kuvio 9. Ulkomailla lääkärissä käynnin syyt (melko tärkeää tai tärkeää vastanneiden prosenttiosuus ulkomailla lääkärissä käyneistä, n=254–301).

Terveyspalveluita oli käytetty myös ulkomailla. Viimeksi kuluneen vuoden aikana 28 prosenttia oli käynyt lääkärissä ulkomailla. Yleisimmin lääkärissä oli käyty Venäjällä ja jonkin verran Virossa. Käyttö oli yleisempää

naisilla (31 %) kuin miehillä (21 %). Kyselyssä kartoitettiin myös ulkomailla lääkäriissä käynnin syitä. Tärkeimmäksi tekijäksi nousi halvempi hinta, lyhyempi jonotusaika, kieliongelmat (Suomessa) ja järjestelmän tuttuus (ulkomailla). Hoidon ja palvelun laadun ilmoitti tärkeäksi tekijäksi noin 40 prosenttia ulkomailla lääkäriissä käyneistä (kuvio 9).

Kyselyssä pyydettiin vastaajia arvioimaan kuinka paljon heidän kotitaloutensa käyttää rahaa eri menoihin kuukausittain. Taulukossa 12 esitetään prosenttiosuus kotitalouksista, jotka käyttivät keskimäärin yli 50 euroa kuukaudessa lääkäriissä käyntiin ja lääkkeitä. Alle 64-vuotiaiden taloudet käyttivät vanhempia useammin yli 50 euroa lääkärikäynteihin sekä Suomessa että ulkomailla ja yli 64-vuotiaiden taloudet nuorempia useammin lääkkeisiin Suomessa ja ulkomailla. Yleisesti noin 50 prosenttia talouksista ei käyttänyt ollenkaan rahaa ulkomailta ostettuihin lääkkeisiin ja 76 prosenttia ei käyttänyt ollenkaan rahaa ulkomailla lääkäriissä käyntiin. Vastaavasti Suomesta ostettuihin lääkkeisiin ei käyttänyt ollenkaan rahaa vajaa kahdeksan prosenttia talouksista ja lääkäriissä käyntiin 22 prosenttia talouksista.

Taulukko 12. Lääkäri- ja lääkekulut Suomessa ja ulkomailla. Yli 50 euroa kuukaudessa käyttävien talouksien osuus.

	50–64 v.	Yli 64 v.	n
<i>Lääkäriissä käynti Suomessa</i>	34,7	27,7	1034
<i>Lääkeostot Suomessa</i>	31,3	39,9	956
<i>Lääkäriissä käynti ulkomailla</i>	9,4	7,8	908
<i>Lääkeostot ulkomailta</i>	6,4	8,3	944

Terveystiedon etsiminen

Kyselyssä kartoitettiin venäjänkielisten terveystiedon hakua kysymällä ”Jos itse sairastutte tai läheisenne sairastuu, mistä etsitte ensimmäiseksi tietoa sairauksista, niiden oireista ja hoidosta? (valitkaa yksi tärkein tiedonlähde).”

Taulukko 13. Terveystiedon tietolähteet (n=991).

	50–64 v.		Yli 64 v.	
	<i>Naiset</i>	<i>Miehet</i>	<i>Naiset</i>	<i>Miehet</i>
<i>Paikalliselta terveysasemalta</i>	57,2	57,3	61,9	72,4
<i>Suomenkielisiltä internetsivuilta</i>	4,8	3,2	2,6	1,9
<i>Venäjänkielisiltä internetsivuilta</i>	29,4	24,1	25,1	13,3
<i>Sukulaisilta, ystäviltä ja tuttavilta</i>	4,1	9,5	6,5	9,5
<i>Suomalaisista kansalaisjärjestöistä</i>	0,0	0,5	0,0	1,0
<i>Muualta</i>	4,4	5,5	3,9	1,9

Paikallisen terveysaseman lisäksi etenkin naiset hakivat ensisijaisesti tietoa venäjänkielisiltä internetsivuilta (taulukko 13). Miehet turvautuivat naisia useammin sukulaisten, ystävien ja tuttavien tietoihin.

Suomenkielisiltä internetsivuilta tietoa haki ensisijaisesti vain noin viisi prosenttia työikäisistä naisista ja kolme prosenttia työikäisistä miehistä. Vanhemmassa ikäluokassa etenkin miehillä korostui tiedonhaku omalta terveysasemalta (72 %).

Sosiaalipalvelut ja -etuudet

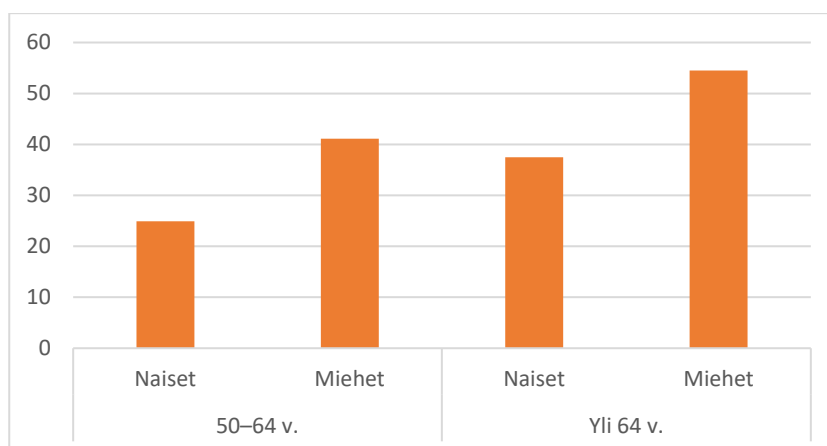
Taulukossa 14 eritellään prosenttiosuudet eri sosiaalipalveluja ja -etuuksia viimeksi kuluneen vuoden aikana saaneista. Noin 38 prosenttia yli 50-vuotiaista venäjänkielisistä oli saanut toimeentulotukea ja 41 prosenttia asumistukea viimeksi kuluneen vuoden aikana. Yli 64-vuotiaista jopa yli puolet on saanut toimeentulotukea ja noin 70 prosenttia asumistukea. Yleisesti kaikkien sosiaalipalvelujen ja -etuuksien käyttö oli yleisempää vanhemmassa ikäluokassa.

Taulukko 14. Sosiaalipalveluiden ja -etuuksien saanti viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana.

	50–64 v.		Yli 64 v.		n
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	
<i>Toimeentulotuki</i>	31,3	33,6	51,6	50,0	1013
<i>Asumistuki</i>	28,2	26,0	72,3	66,4	1024
<i>Sosiaalityöntekijän neuvonta</i>	6,1	6,0	11,3	11,3	945
<i>Omaishoidon tuki</i>	4,6	1,4	7,3	5,1	946
<i>Kelataksi</i>	1,9	2,3	5,5	8,2	948
<i>Kotihoito</i>	0,5	0,9	3,6	3,1	947

Tulkkipalvelut

Tutkimuksessa kysyttiin tarvetta tulkille sosiaali- ja terveyspalveluissa asioidessa. Noin 34 prosenttia yli 50-vuotiaista tarvitsi tulkkia. Tarve oli suurempi miehillä ja vanhemmassa ikäluokassa (kuvio 10), mikä on yhdenmukaista niiden havaintojen kanssa, joita teimme itse arvioidusta suomen tai ruotsin kielen taidosta (kuvio 3).

Kuvio 10. Tulkkipalveluiden käyttö (n=1065).

Kysyimme myös, kuka toimi tulkkina edellisellä asiointikerralla sosiaali- ja terveystalveissa (taulukko 15). Vain noin 22 prosenttia tulkkeja tarvitsevista oli saanut apua ammattitulkilta. Etenkin miehet turvautuivat sukulaisten tai ystävien apuun tulkkauksessa. 14 prosenttia tulkkeja tarvitsevista naisista ja kuusi prosenttia miehistä ei ollut saanut lainkaan tulkin apua viimekertaisella asiointilla.

Taulukko 15. Kuka toimi tulkkina viimeksi asioidessa (prosenttiosuus tulkkeja tarvitsevista, n=489).

	Naiset	Miehet
Ammattitulkki	22,2	22,6
Sukulainen tai ystävä	48,5	61,6
Kansalaisjärjestön edustaja	6,6	2,1
Joku muu	8,6	7,5
Ei kukaan	14,1	6,2

Sosiaaliset suhteet

Ystävät ja sukulaiset

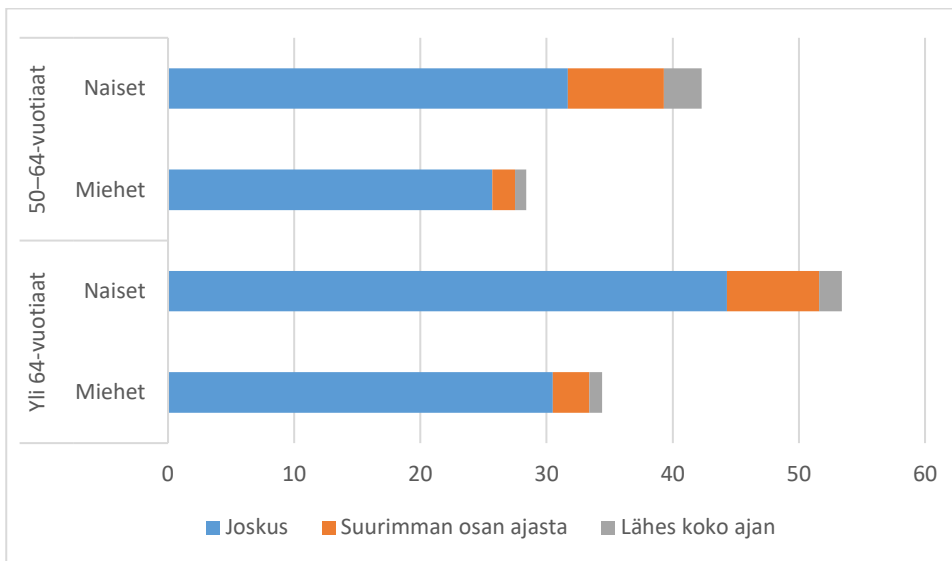
Tutkimuksessa kartoitettiin laajasti vastaajien sosiaalisia suhteita. Sosiaalisen eristäytyneisyyden mittaamiseen käytettiin niin kutsuttu Lubbenin sosiaalisen isolaation mittaria (LSNS-6). Siinä kysytään, kuinka monen sukulaisen kanssa vastaaja on tekemisissä ainakin kuukausittain, voi keskustella luottamuksellisista asioista ja voi helposti pyytää apua. Samat kysymykset toistetaan koskien ystäviä. Yleisesti sosiaalisen isolaation raja-arvona on pidetty arvoa 12, joka merkitsee keskimäärin alle kahta läheistä ihmistä. Etenkin yli 64-vuotiaissa sosiaalisen eristyneisyyden prosentuaaliset osuudet nousevat korkeaksi. Osittain tämä selittyy vähäisellä suomalaisten ystävien määrällä. Yli 70 prosentilla ei ollut suomalaissyntyisiä läheisiä ystäviä. Etenkin yli 64-vuotiailla naisilla korostui myös lähisuvun (omat vanhemmat, omat lapset ja lapsenlapset) puuttuminen Suomessa (taulukko 16).

Taulukko 16. Ystävät, sukulaiset ja sosiaaliset suhteet.

	50–64 v.		Yli 64 v.		n
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	
Sosiaalisesti eristäytynyt (LSNS<12)	27,0	33,2	38,6	32,3	937
Ei lähisukua Suomessa	19,2	17,0	27,7	15,6	1047
Ei läheisiä suomalaisia ystäviä	68,0	76,2	69,3	73,2	996
Kaipaa synnyinmaahan	48,3	36,4	62,1	48,6	1030
Huolissaan sukulaisesta ulkomailla	70,7	63,5	57,3	51,8	1070

Yli 64-vuotiaat naiset kertoivat myös kaipaavansa synnyinmaahansa useammin kuin miehet ja työikäiset. Jopa 70 prosenttia työikäisistä naisista ja 65 prosenttia miehistä ilmoitti olevansa huolissaan jostain sukulaisesta synnyinmaassaan (taulukko 16). Yleisimmin huolissaan oltiin omasta vanhemmasta (41 %) tai lapsista tai lapsenlapsista (24 %).

Osana masennusta mittaavaa CES-D8 -mittaria kysyttiin, kuinka usein viimeksi kuluneen viikon aikana vastaaja oli tuntenut olonsa yksinäiseksi (kuvio 11). Naiset olivat kokeneet yksinäisyyttä miehiä useammin kummassakin ikäryhmässä. Työssäkäyvistä naisista jopa 42 prosenttia oli kokenut vähintään joskus yksinäisyyttä viimeksi kuluneen viikon aikana ja yli 10 prosenttia suurimman osan ajasta tai lähes koko ajan. Yli 64-vuotiaista naisista 53 prosenttia oli kokenut olonsa yksinäiseksi joskus ja 9 prosenttia suurimman osan ajasta tai lähes koko ajan. Työikäisistä miehistä joskus yksinäisyyttä kokeneita oli 28 prosenttia ja yli 64-vuotiaista 34 prosenttia.

Kuvio 11. Yksinäisyyden kokemukset kuluneen viikon aikana (n=1012).

Avun antaminen ja saaminen

Kyselyssä kartoitettiin vastaajien avun antamisen ja saamisen verkostoja sekä täyttymättömiä avuntarpeita. Taulukossa 17 esitetään prosentuaaliset osuudet heistä, jotka ovat tarvinneet ja saaneet kyseistä apua joltain taholta (sukulaisilta, ystäviltä tai kansalaisjärjestöstä) viimeksi kuluneen vuoden aikana sekä vastaukset ”olisin tarvinnut apua, mutta en ole saanut”. Eniten oli saatu ja annettu henkistä tukea ja neuvoja, apua kotitöissä (kuten siivouksessa, kaupankäynnissä ja pihatöissä) sekä kodin laitteiden kanssa. Suurimmat täyttymättömät avuntarpeet raportoitiin hoivan (kuten peseytymisen, syömisen ja vaatteiden pukemisen) ja kotitöiden suhteen. Työikäiset ja miehet raportoivat enemmän täyttymättömiä tarpeita lähes kaikissa kysymyksissä ja etenkin hoivaan ja kotitöihin liittyen.

Taulukko 17. Avun antaminen ja saaminen (n=1082).

		50–64-vuotiaat		Yli 64-vuotiaat	
		Naiset	Miehet	Naiset	Miehet
Kotityöt	<i>Saanut apua</i>	38,0	27,8	38,8	35,7
	<i>Antanut apua</i>	47,7	50,9	26,7	35,6
	<i>Täyttymätön avuntarve</i>	6,8	10,2	5,3	7,0
Hoiva	<i>Saanut apua</i>	5,7	5,2	8,1	10,5
	<i>Antanut apua</i>	34,6	31,2	18,6	24,6
	<i>Täyttymätön avuntarve</i>	7,0	10,2	6,1	7,0
Kuljetus	<i>Saanut apua</i>	30,0	18,4	34,5	29,6
	<i>Antanut apua</i>	31,4	51,9	6,9	34,2
	<i>Täyttymätön avuntarve</i>	4,3	8,5	4,0	4,3
Remontit	<i>Saanut apua</i>	30,8	20,1	33,6	22,6
	<i>Antanut apua</i>	17,3	48,5	4,0	33,9
	<i>Täyttymätön avuntarve</i>	5,6	8,5	3,6	5,2
Kodin laitteet	<i>Saanut apua</i>	38,8	28,6	53,7	48,3
	<i>Antanut apua</i>	17,0	33,2	4,9	15,8
	<i>Täyttymätön avuntarve</i>	3,9	6,8	4,5	2,6
Taloudellinen apu	<i>Saanut apua</i>	25,7	17,5	23,9	19,0
	<i>Antanut apua</i>	48,9	47,7	27,5	33,0
	<i>Täyttymätön avuntarve</i>	6,4	8,5	4,9	7,0
Henkinen tuki	<i>Saanut apua</i>	61,2	47,8	58,3	46,1
	<i>Antanut apua</i>	81,1	72,7	59,3	62,6
	<i>Täyttymätön avuntarve</i>	4,3	3,4	3,3	2,6
Suomalaisten viranomaisten kanssa asiointi	<i>Saanut apua</i>	27,4	30,6	35,2	35,7
	<i>Antanut apua</i>	17,0	21,3	8,1	11,4
	<i>Täyttymätön avuntarve</i>	5,1	6,8	4,5	4,4
Synnyinmaan viranomaisten kanssa asiointi	<i>Saanut apua</i>	14,2	15,4	17,5	15,7
	<i>Antanut apua</i>	14,6	17,9	6,5	6,1
	<i>Täyttymätön avuntarve</i>	6,0	7,7	3,6	6,1
Antanut vähintään yhdenlaista apua		88,7	88,5	72,5	79,1
Saanut vähintään yhdenlaista apua		82,5	66,2	79,4	71,9
Ainakin yksi täyttymätön avuntarve		13,6	15,0	13,0	13,9

Sosiaalinen ja poliittinen osallistuminen

Suurin osa yli 50-vuotiaista venäjänkielisistä ei ollut osallistunut aktiivisesti järjestö- ja yhdistystoimintaan viimeksi kuluneen vuoden aikana (taulukko 18) (kysymyksessä aktiivisuus määriteltiin tarkoittamaan aktiivista osallistumista järjestettyihin tapahtumiin ja kokouksiin tai vapaaehtoistyötä).

Taulukko 18. Järjestötoiminta ja äänestäminen.⁵

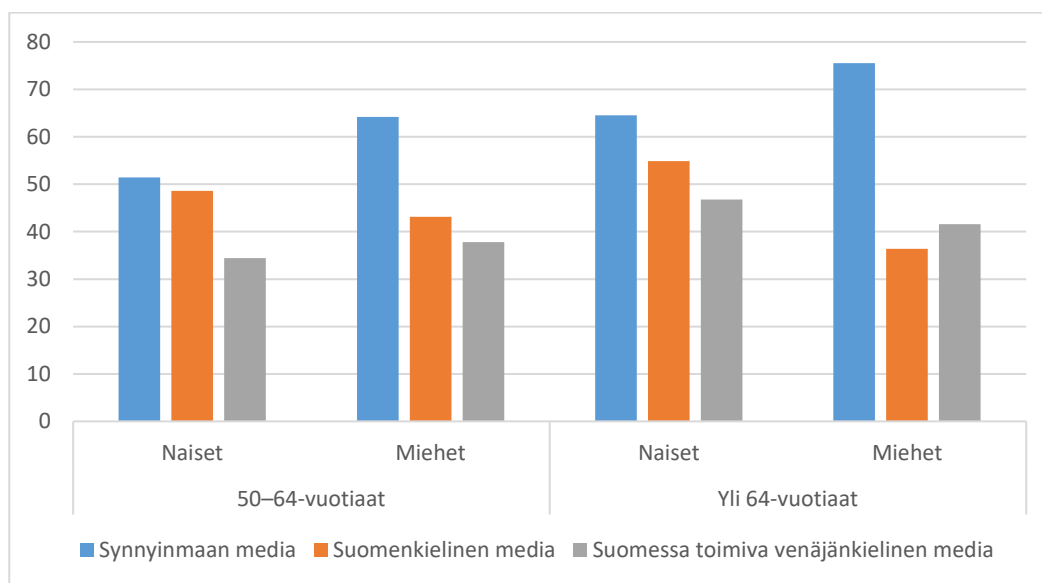
	50–64 v.		Yli 64 v.		n
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	
Ei aktiivista osallistumista järjestöissä	53,5	70,0	59,2	69,5	515
Aktiivinen yhdessä järjestössä	22,6	17,5	23,5	16,9	515
Aktiivinen kahdessa tai useammassa järjestössä	24,0	12,5	17,3	13,6	515
Äänestänyt Suomen eduskuntavaaleissa*	50,4	40,4	48,1	50,0	705
Äänestänyt synnyinmaan eduskuntavaaleissa*	9,2	12,3	12,0	17,8	883

*Osuus äänioikeutetuista.

Naiset osallistuivat miehiä aktiivisemmin eikä ikäryhmien välillä ollut merkitseviä eroja. Suomen edellisissä eduskuntavaaleissa oli äänestänyt noin 48 prosenttia äänioikeutetuista yli 50-vuotiaista. Yli 64-vuotiaat miehet ovat olleet hieman työikäisiä aktiivisempia äänestäjiä. Synnyinmaan edellisissä eduskuntavaaleissa kävi äänestämässä hieman yli 11 prosenttia äänioikeutetuista. Yli 64-vuotiaat miehet äänestivät aktiivisimmin synnyinmaansa eduskuntavaaleissa (taulukko 18).

Median seuraaminen

Kyselyssä kartoitettiin venäjän- ja suomenkielisten tiedotusvälineiden seuraamista. Kuviossa 12 on raportoitu prosenttiosuudet eri tiedotusvälineitä päivittäin seuraavista.

Kuvio 12. Päivittäinen uutisten seuraaminen eri kielisen median kautta (synnyinmaan media, n=1027; suomenkielinen media, n=998; Suomessa toimiva venäjänkielinen media, n=987).

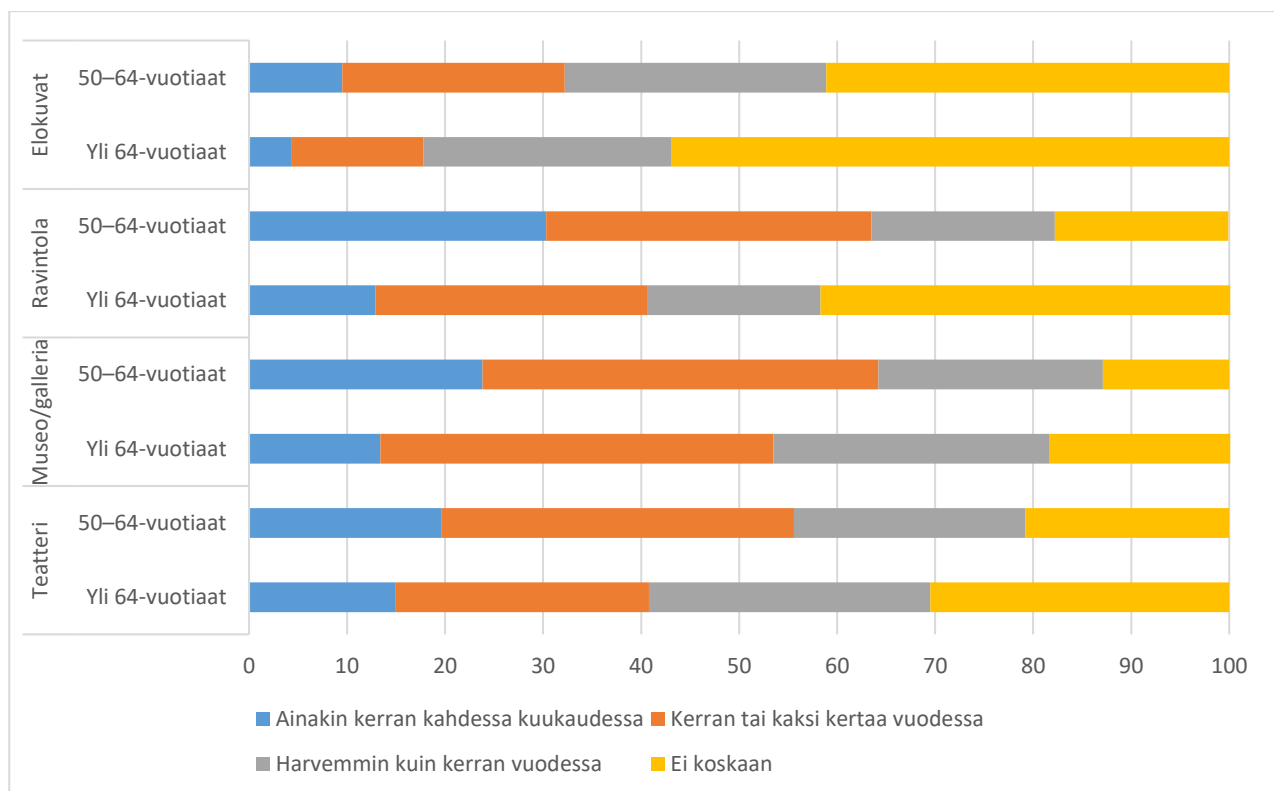
Eniten seurattiin uutisia synnyinmaan median kautta. Etenkin miehet seurasivat aktiivisesti synnyinmaan tiedotusvälineitä ja vähemmän Suomessa toimivia tiedotusvälineitä. Yli 64-vuotiaista miehistä 75 prosenttia

⁵ Kysymyksenasettelussa kysyttiin osallistumista järjestötoimintaan kyllä/ei-vaihtoehdoilla. Osa vastaajista jätti kummankin vaihtoehdon valitsematta. Näiden vastausten tulkitseminen puuttuviksi tiedoiksi ei ole yksiselitteistä. Koska puuttuvuutta on huomattavasti enemmän kuin muissa kysymyksissä, voidaan päätellä, että osa puuttuvista vastauksista on ei-vastauksia. Näin ollen tosiasialliset prosenttiosuudet ei-vastauksille ovat raportoitua suurempia.

seurasi venäjänkielistä mediaa päivittäin, 42 prosenttia Suomessa toimivia venäjänkielisiä tiedotusvälineitä ja 36 prosenttia suomenkielisiä tiedotusvälineitä. Naiset seurasivat miehiä aktiivisemmin suomenkielistä mediaa. Työikäisistä naisista lähes yhtä moni (noin 50 %) seurasi päivittäin suomalaista mediaa kuin venäjänkielistäkin.

Vapaa-ajan toiminta

Kyselyssä kartoitettiin vapaa-ajan toimintaa kuten elokuvissa, museossa tai taidegalleriassa, ravintolassa ja teatterissa, konsertissa tai oopperassa käyntiä. Kuviossa 13 on raportoitu kuinka usein eri ikäryhmien vastaajat käyttivät kyseisiä palveluita. Harvinaisinta oli elokuvissa käynti kummassakin ikäryhmässä. Yli 64-vuotiaista 57 prosenttia ja työikäisistä 41 prosenttia ilmoitti, että ei käy elokuvissa koskaan. Työikäisistä ravintolassa kävi ainakin kerran kahdessa kuukaudessa noin 30 prosenttia kun taas yli 64-vuotiaista enää 13 prosenttia. Ainakin kerran vuodessa museossa tai taidegalleriassa kävi 50–64-vuotiaista 64 prosenttia ja yli 64-vuotiaista 54 prosenttia. Ainakin kerran vuodessa teatterissa, konsertissa tai oopperassa kävijöitä oli työikäisten keskuudessa 56 prosenttia ja yli 64-vuotiaissa 41 prosenttia.

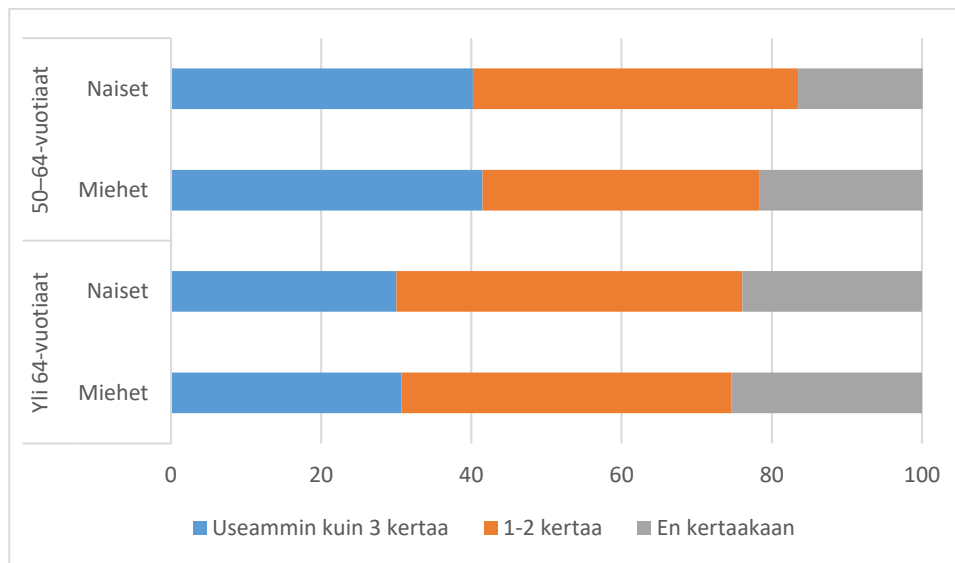

Kuvio 13. Vapaa-ajan toiminta (elokuvat, n=979; ravintola, n=999; museo/galleria, n=1035; teatteri, n=1025).

Vierailut synnyinmaahan

Noin 80 prosenttia kaikista yli 50-vuotiaista venäjänkielistä oli käynyt synnyinmaassaan ainakin kerran viimeksi kuluneen vuoden aikana (kuvio 14). Etenkin työikäiset matkustivat usein synnyinmaahansa. Yli 64-

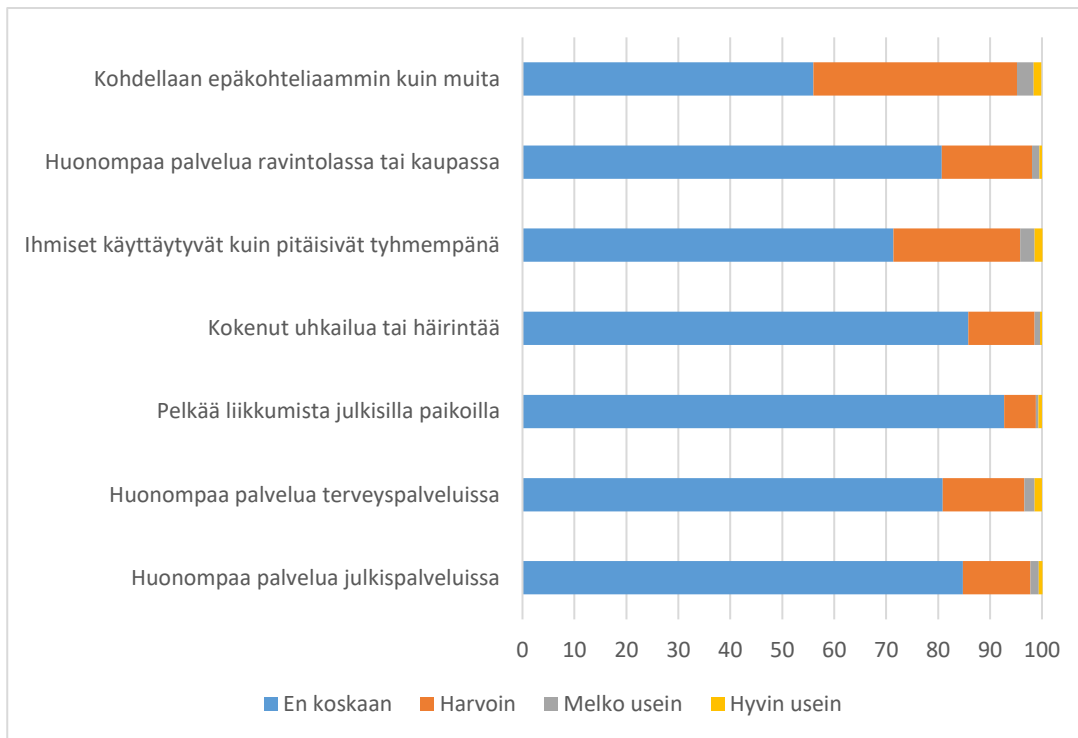
vuotiailla matkoja oli vähemmän ja noin neljännes heistä ei ollut käynyt synnyinmaassaan kertaakaan viimeksi kuluneen vuoden aikana.

Kuvio 14. Vierailut synnyinmaahan viimeksi kuluneen vuoden aikana (n=1075).

Syrjinnän kokemukset

Kuviossa 14 on raportoitu syrjinnän kokemuksista. Erilaisia syrjinnän kokemuksia kysyttiin asteikolla en koskaan, harvoin, melko usein ja hyvin usein. Usein tai melko usein kutakin esitettyä tilannetta oli kokenut vain alle viisi prosenttia perusjoukosta. Yleisin syrjinnän muoto oli epäkohtelias kohtelu ja tilanteet, joissa muut ihmiset käyttäytyivät kuin pitäisivät vastaajaa itseään tyhmempänä. Uhkailua tai häirintää oli kokenut joskus noin 15 prosenttia. Syrjinnän kokemukset olivat yleisempiä naisilla kuin miehillä ja työikäisessä väestössä verrattuna yli 64-vuotiaisiin. Kyselyssä kysyttiin myös koettua syytä syrjinnälle. Yleisimmin syyksi nähtiin puutteellisena pidetty suomen kielitaito tai kuuluva aksentti tai vastaajan status maahan ulkomailta muuttaneena ihmisenä.

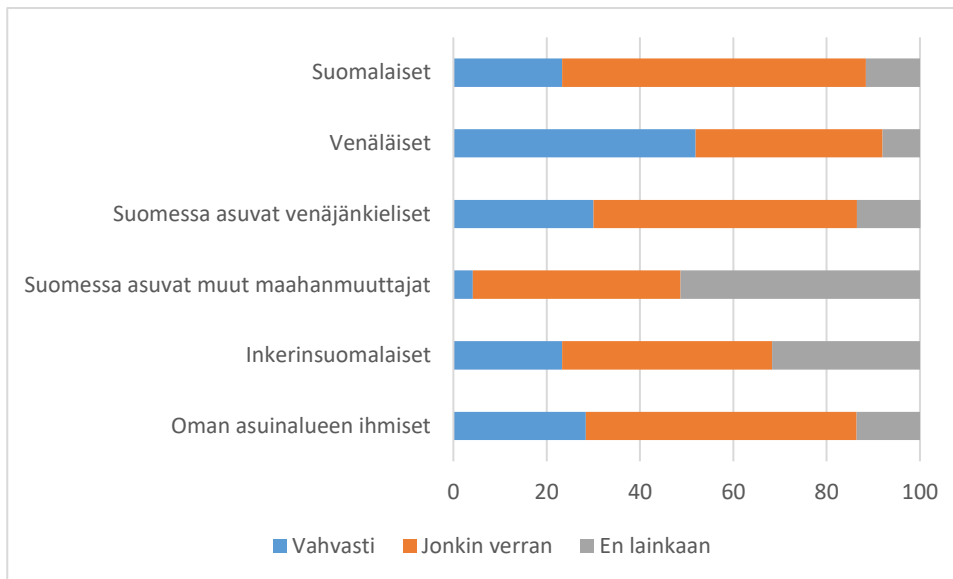

Kuvio 15. Syrjinnän kokemukset (n vaihtelee osioittain välillä 1027–1047).

Identiteetti ja kuuluminen

Yhteenkuuluvuus eri ryhmien kanssa

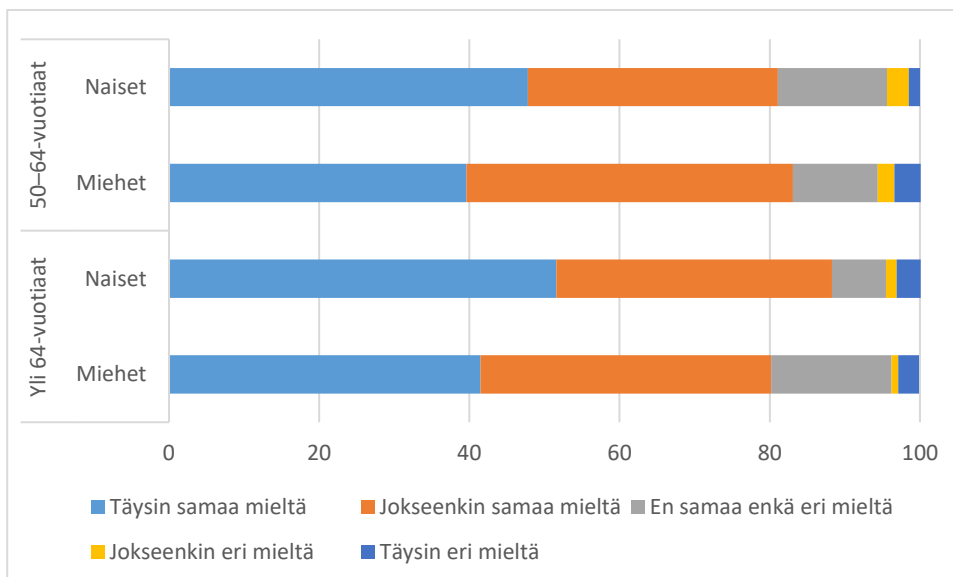
Yhteenkuuluvuutta eri ihmisryhmien kanssa kysyttiin kysymyksellä ”Kuinka vahvasti koette kuuluvanne osaksi seuraavia ryhmiä ja yhteisöjä” (kuvio 15). Vahvimmin yhteenkuuluvuutta koettiin venäläisten kanssa: yli puolet ilmoitti kokevansa vahvasti yhteenkuuluvuutta. 88 prosenttia koki kuuluvansa ryhmään ”suomalaiset” ainakin jonkin verran ja noin 89 prosenttia koki ainakin jonkin verran yhteenkuuluvuutta oman asuinalueensa ihmisten kanssa. Vähiten yhteenkuuluvuuden tunnetta osoitettiin muita maahanmuuttajia kohtaan: yli puolet yli 50-vuotiaista venäjänkielisistä ei kokenut lainkaan yhteenkuuluvuutta muiden Suomeen ulkomailta muuttaneiden kanssa.

Kuvio 16. Yhteenkuuluvuuden tunne eri ryhmien kanssa (n vaihtelee osioittain välillä 921–973).

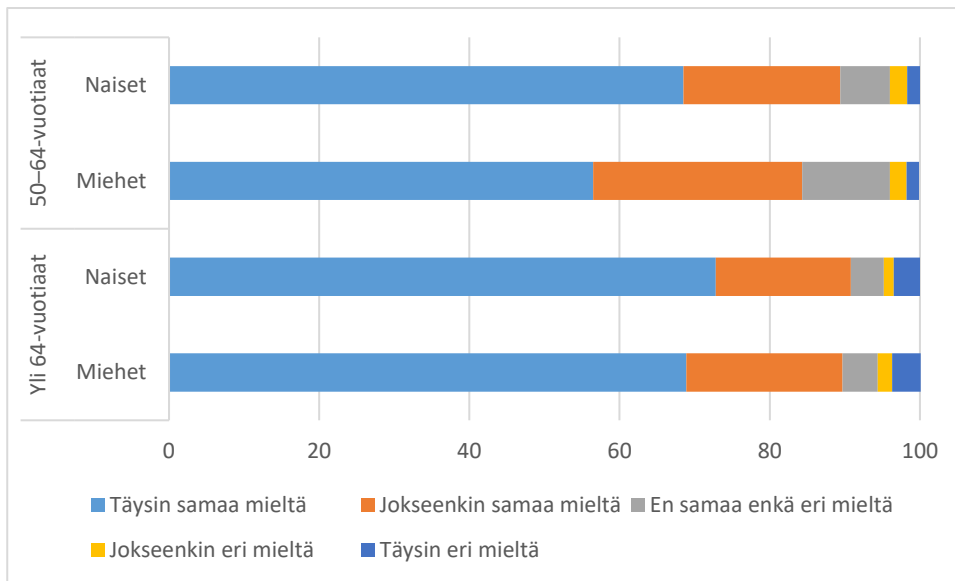
Arvot ja perinteet

Kyselyssä kartoitettiin vastaajien ajatuksia liittyen suomalaisiin ja oman synnyinmaansa arvoihin, tapoihin ja perinteisiin erilaisilla väittämillä. Kuviossa 17 esitetään prosenttiosuudet samaa ja eri mieltä olevista väitteeseen ”Koen suomalaisen kulttuurin ja perinteet itselleni läheisiksi”. Yli 80 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa. Naiset kokivat suomalaisen kulttuurin ja perinteet itselleen läheisemmäksi kuin miehet.

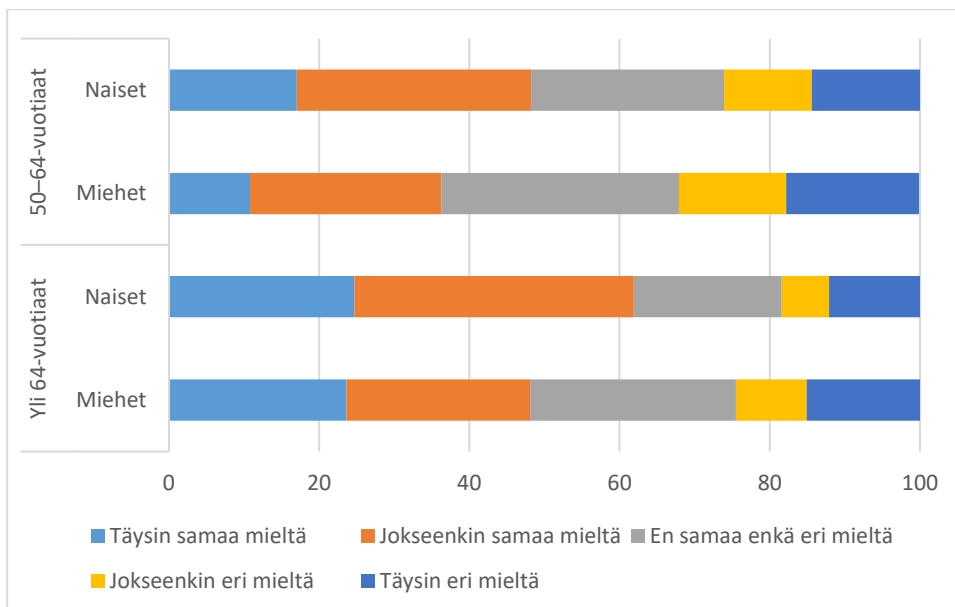
Kuvio 17. Suomalaisten arvojen ja perinteiden läheiseksi kokeminen (n=1034).

Vastaavasti kysyttiin vastaajien suhdetta oman synnyinmaan kulttuuriin ja perinteisiin (kuvio 18). Noin 90 prosenttia koki synnyinmaansa kulttuurin ja perinteet läheisiksi itselleen. Täysin samaa mieltä olevien osuus oli suurin vanhemmissa ikäluokissa. Vähiten samaa mieltä väitteen kanssa olivat työikäiset miehet.

Kuvio 18. Synnyinmaan arvojen ja perinteiden läheiseksi kokeminen (n=1034).

Arvojen ja perinteiden kartoittamisen yhteydessä kysyttiin myös suhtautumista väitteeseen ”kaipaen synnyinmaahani” (Kuvio 18). Naiset olivat väitteen kanssa useammin samaa mieltä kuin miehet ja yli 64-vuotiaat useammin kuin työikäiset. Työikäisistä naisista noin 48 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa ja yli 64-vuotiaista naisista 62 prosenttia. Työikäisistä miehistä samaa mieltä oli 36 prosenttia ja yli 64-vuotiaista miehistä 48 prosenttia.

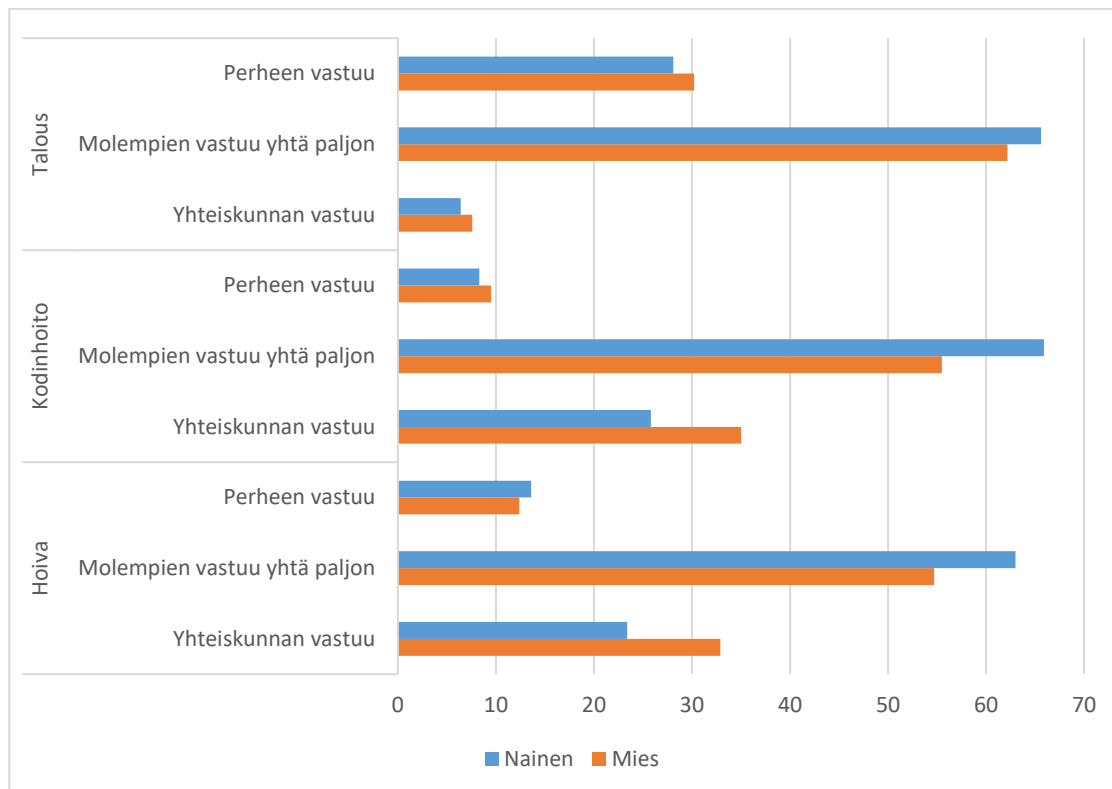

Kuvio 19. Kaipaus synnyinmaahan (n=1030).

Asenteet vanhusten hoidon vastuun jakautumisesta

Kyselyssä kartoitettiin vanhusten tukeen ja hoivaan liittyviä asenteita seuraavalla kysymyksellä: ”Miten perheiden ja yhteiskunnan pitäisi Teidän mielestänne jakaa vastuu seuraavissa asioissa?” Kysymys toistettiin

liittyen vanhusten taloudelliseen tukeen, arkipäivän toimiin (esim. siivous ja pyykinpesu) sekä hoivaan (syöminen, peseytyminen, pukeutuminen) (kuvio 20).

Kuvio 20. Vastuu vanhusten hoidosta (taloudellinen, n=1013; kodinhoito, n=1002; hoiva, n=994).

Kaikilla osa-alueilla yleisin vastaus oli vastuun jakautuminen yhtä paljon perheen ja yhteiskunnan välillä. Etenkin kodinhoidon ja hoivan suhteen miehet näkivät vastuun olevan enemmän yhteiskunnalla. 28 prosenttia naisista ja 30 prosenttia miehistä näki vanhusten taloudellisen tuen olevan enemmän perheen vastuulla. Vain noin kymmenen prosenttia miehistä ja naisista näki kodinhoidon ja hoivan olevan enemmän perheen vastuulla.

Digilaitteiden ja internetin käyttö

Digilaitteet

Yli 90 prosentilla 50–64-vuotiaista oli käytössään älypuhelin verrattuna noin 70 prosenttiin yli 64-vuotiaista⁶ (taulukko 19). Vain neljällä prosentilla kaikista vastaajista ei ollut käytössään älypuhelin, tablettia eikä muuta tietokonetta. Heistä suurin osa oli yli 64-vuotiaita. Pankkitunnukset, joilla voi tunnistautua internetissä, oli käytössään noin 86 prosentilla työikäisistä ja 65 prosentilla yli 64-vuotiaista.

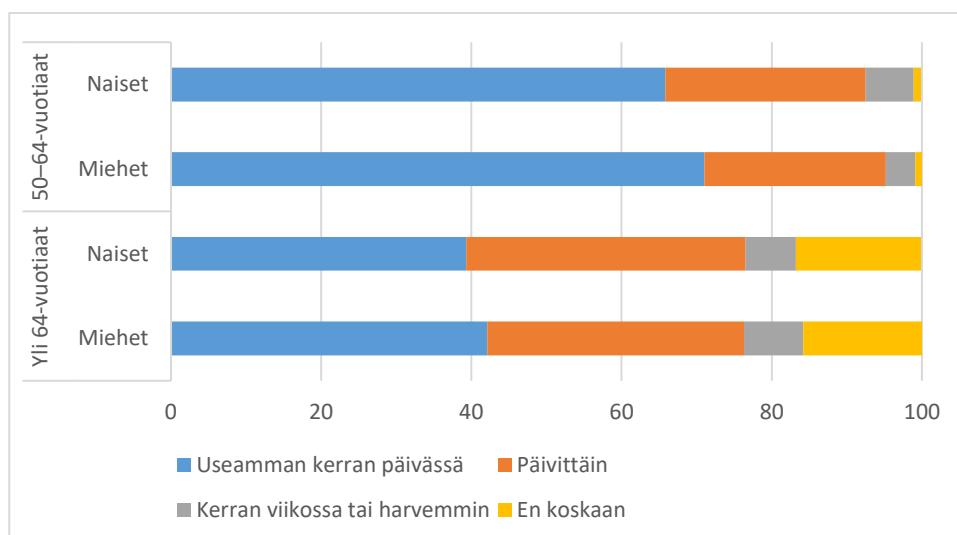
⁶ Prosenttiosuuksia tulkittaessa on huomioitava, että etenkin ikääntyneemmät vastaajat ovat muita useammin jättäneet vastaamatta kysymykseen. Näin ollen ei-vastaajien prosenttiosuus yli 64-vuotiaiden kategoriassa voi tosiasiaassa olla raportoitua suurempi.

Taulukko 19. Digilaitteiden käyttö.

	50–64 v.		Yli 64 v.		n
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	
Älypuhelin	90,6	92,8	69,6	72,4	965
Tabletti	59,9	59,8	43,9	46,0	841
Muu tietokone	87,1	92,6	76,4	78,8	982
Pankkitunnukset	85,4	87,0	64,6	66,7	937

Internetin käyttö

Internetin käytössä oli suuria eroja ikäluokkien välillä (kuvio 21). Alle 65-vuotiaista yli 90 prosenttia käytti internetiä päivittäin. Vain noin prosentti työikäisistä ilmoitti, että ei koskaan käytä internetiä. Yli 64-vuotiaista noin 40 prosenttia käytti internetiä useamman kerran päivässä. Tässä ikäluokassa naisista noin 17 prosenttia ja miehistä 16 prosenttia ei käyttänyt internetiä ollenkaan.

Kuvio 21. Internetin käyttö (n=1067).

Internetin käyttötavat

Eniten internetiä käytettiin kummassakin ikäluokassa viestien lähettämiseen ja puheluihin, pankkiasioden hoitamiseen ja uutisten seuraamiseen (taulukko 20). Työikäiset naiset käyttivät aktiivisimmin sosiaalista mediaa ja vertaistukisivustoja. Sosiaali- ja terveyspalveluiden ja muiden julkisten palveluiden käyttö oli yleisempää työikäisellä kuin vanhemmalla väestöllä. Naiset etsivät miehiä useammin terveystietoa internetistä ja käyttivät Omakantaa omien terveystietojensa tarkasteluun. Noin 19 prosenttia työikäisistä naisista ja 15 prosenttia työikäisistä miehistä käytti internetiä terveyspalveluiden tai -neuvonnan ostamiseen ulkomailta.

Taulukko 20. Internetin käyttötavat (n vaihtelee osioittain välillä 906–1033).⁷

	50–64 v.		Yli 64 v.	
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet
<i>Viestien lähettämiseen ja puheluihin</i>	93,0	93,8	79,0	74,2
<i>Pankkiasioihin</i>	94,5	92,9	78,5	73,5
<i>Uutisten seuraamiseen</i>	92,8	94,8	83,5	86,9
<i>Sosiaalisen median käyttöön</i>	78,6	67,0	52,8	47,5
<i>Suomalaiset sosiaali- ja terveyspalvelut</i>	68,4	66,2	41,9	43,8
<i>Muut julkis palvelut</i>	71,1	76,1	31,4	35,4
<i>Terveystietojen tarkastelu (Omakanta)</i>	51,8	36,4	31,0	27,7
<i>Terveystiedon etsimiseen</i>	74,2	67,0	65,9	54,6
<i>Terveyspalvelujen tai -neuvonnan ostamiseen ulkomailta</i>	18,6	14,7	5,8	4,3
<i>Vertaistuki liittyen sairauteen tai terveysongelmiin</i>	29,1	17,4	17,2	10,8
<i>Terveyspalveluiden ja hoitopaikkojen vertailu</i>	37,1	29,8	18,4	11,7
<i>Muihin tarkoituksiin</i>	78,8	79,3	51,7	46,7

Internetin käyttöä vähentävät tekijät

Kyselyssä kartoitettiin internetin käyttöön liittyviä ongelmia listaamalla erilaisia tekijöitä, jotka voivat vähentää internetin käyttöä. Taulukossa 21 on raportoitu yleisimmät ongelmat sekä yhdistetty muut ongelmat omaksi kategoriakseen (sisältäen vastausvaihtoehdot fyysisen toimintakyvyn ongelmat, muistiongelmat, ei ole aikaa, sisältö ei ole kiinnostava). Huoli internetin turvallisuudesta nousi suurimmaksi yksittäiseksi käyttöä rajoittavaksi ongelmaksi. Yli 64-vuotiaista noin neljänneksellä joku muu hoiti internetasioita heidän puolestaan. Noin 66 prosenttia työikäisistä ei ollut kohdannut esitettyjä ongelmia. Vanhemmassa ikäluokassa ongelmat olivat selvästi yleisempiä.

Taulukko 21. Internetin käyttöä vähentävät tekijät (n=1019).

	50–64 v.		Yli 64 v.	
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet
<i>Internetin turvallisuus huolettaa</i>	26,8	26,5	23,7	24,8
<i>Joku muu käyttää internetiä puolestani</i>	7,9	8,8	23,6	28,6
<i>Muita ongelmia</i>	11,8	7,0	23,1	26,7
<i>Ei ole yllämainittuja ongelmia</i>	66,7	65,5	40,8	37,1

⁷ Kysymyksenasettelussa kysyttiin eri käyttötapoja kyllä/ei-vaihtoehdoilla. Osa vastaajista jätti kummankin vaihtoehdon valitsematta. Näiden vastausten tulkitseminen puuttuviksi tiedoiksi ei ole yksiselitteistä. Osa vastaajista jätti vaihtoehdot valitsematta myös silloin, kun ei käytä internetiä kyseiseen tarkoitukseen. Näin ollen tosiasialliset prosenttiosuudet ei-vastauksille ovat raportoitua suurempia.